

Mükafat Əliyev

**BİR ÇANTANIN
İZİYLƏ**

Bakı–Mütərcim–2012

Redaktor: *Vüqar Əliyev*

Mükafat Əliyev. Bir çantanın iziylə. –Bakı: Mütərcim, 2012. – 116 səh.

Ə $\frac{4702060000}{026}$ 54-12

© M. Əliyev, 2012

ÖN SÖZ ƏVƏZİ

MÜKAFAT ƏLİYEV YARADICILIĞINA "ÖTƏRİ BAXIŞ"

Mənim yaxşı insanlarla ünsiyyətim çox olub. Hər dəfə belə adamlarla görüşəndə, sanki, dünyanı mənə bağışlayırlar. Çünki həminin uğurlarına sevinən olmuşam. Çalışıram ki, cəmiyyətdə belə saf əqidəli dostlar, tanışlar daha çox olsun.

Mükafat Surxay oğlunu da sağlam əqidəli, insanları saf məhəbbətlə sevən, halal çörəyi ilə yaşayan görmüşəm. Bu kimi keyfiyyətlərinə görə Mükafat Əliyev mənim gözümdə həmişə yüksəklərdə durub və duracaq da. O, sağlam fikirli, saf əqidəli, torpağını canından çox sevən bir müəllim, savadlı ziyalıdır. Tələbəlik illərində M.Əliyevlə bir qrupda oxumuşuq. O illərdən mən onun yazdığı povestləri, hekayələri, ürəkdən gələn şeirlərini çox oxumuşam, saf-çürük etmişəm.

1993-cü ildə Cəbrayıl rayonu işğal olunandan sonra, Bakı şəhərində məskunlaşıb. 1998-ci ildən isə təqaüdə çıxıb. Uzun fasilədən sonra qaçqınlıq dövrünü yaşayan Mükafat Əliyev bədii yaradıcılığa önəm verib. Belə ki, mətbuatda şeirləri, hekayələri dərc olunub və kitablar nəşr etdirib. Onun 2007-ci ildə "Ömür də bir yoldur", 2009-cu ildə "Günbatana baxan qəbir", 2010-cu ildə "Arazım, mənim Arazım", 2011-ci ildə isə "Saz şəkilli başdaşı" kitabları işıq üzü görüb.

Bu kitablarda Mükafat Əliyev Vətənə və torpaq həsrətinə, yurd yerlərinə şeirlərini, hekayə və povestlərini həsr edib. O, itirdiyi rahatlığını kağızlara köçürdüyü şeirlərdə tapır, rahatlığın xiffətini çəkir, doğma yurd-yuvasını unuda bilmir. Hər an silaha sarılıb doğma el-obasını xilas etməyə hazır olduğunu deyir. Əminliklə deyər

bilərik ki, onun qələmi innən belə də oxucuları narahat edən mövzulara biganə qalmayacaq.

Mükafat Əliyevin bəzi şeirlərindən parçaları oxucuların diqqətinə çatdırırıq.

Mənim söz incilərim –
Arzum, düşüncələrim,
Deməsəm, inciyərəm,
Deyəndə, dincəlirəm.

Yaxşı söz dayaq olar,
Qanana mayak olar,
Sözün xoşa gələrsə,
Eşidən oyaq qalar...

“Bayatılarım”

***

Nədən insafi yox günün, saatın,
Niyə bağlayıbdır yolumu şeytan?
Qoymur ki, yurduma, yuvama çatım,
Əbədi yuxuya batım o tayda.

Nə gecəm gecədi, nə də gündüzüm,
Qınayır dostlarım, söyürəm özüm,
Çəkirəm həsrətin dərənini, düzün,
Bilmirəm çarəmi, tapmıram dözümlər...

“Qalmasın izsiz”

***

Bilsəydim sən məni sevmisən qəlbdən,
Uçardım qayadan sənə xətrinə.
Bir udum nəfəsin üzümə dəysə,
Dəyişməm bir tala çəmən ətrinə.

İllərdi “küsmüşdü” cavanlıq hissini,
Sıxırdım gərilməmiş əsəblərimi,
Gah atəş olurdum, gah da ki, tüstü,
İçimə vururdum, sənini xətrinə...

“ Sənini xətrinə ”

***

Arazım, mənini Arazım,
Nədən sızlayır avazın,
Söylə, niyə küsdün mənədən,
Əlimdən qopardın sazım?!

Nədən bağrım iki böldün,
Ürək dözmür, yox ixtiyar?
Əgər ki, belə yaşasam,
Çətin ki, olam bəxtiyar...

“Arazım, mənini Arazım!”

***

Niyə gəldim qaranlıqdan işığa,
Bu dünyadan xəbər tutsam, gəlməzdim!
Uyuşmuram nə böyüyə, uşağa,
Nankorlardan duyuyq düşsəm, gəlməzdim.

Qulağım kar, dilimdən lal olardım,
Doğulmağım xam xəyalda qaraldı,
Kimə halal, ya haramdı gəlməyim,
Yaranmaqdan yan ötüşsəm, gəlməzdim...

“Gəlməzdim”

***

Gözüm yoxdur bu dünyanın varında,
Öz bağımın şirin narın istərəm,
İstəmirəm özgələrin yazını,
Kəndimizin xəfif nazın istərəm,
Obamızın xoş avazın istərəm.

Arzusuna bax bu Yetim quzunun,
Tanrımıza çatdır cümlə-arzumu!
Qorxum yoxdu qar-sazağın qışından,
Söndürülən kənd ulduzun istərəm!
Çiliklənmiş köhnə sazım istərəm!
Öz elimin qışda buzun istərəm!

“İstərəm”

Yorulmayasan, dostum! Qələmin paslanmasın.

Professor Hacı Tofiq Seyidzadə

“Azad Azərbaycan” qəzeti, 5 iyun 2011-ci il.

TALEYİMİZİN TARİXİ

*O da belə şair oldu...
Yaşı dağdan aşanda, Vətəndən ayrılanda...*

A dağ, mənə qar göndər.
Demə yoxdu, var, göndər,
Ya gəl sinəmi soyut,
Ya üstümə sar göndər.

Heç bilməzdi, ömrünün ahıl çağında könlünə, gözlərinə köçmüş doğma torpağından, elindən, obasından ayrı düşəcək, heç ağlına gətirməzdi ki, günlərin birində dərd əlindən sözə sığınacaq. Özü-nə şair, qələm adamı deməsə də, cəbrayılı Mükafat Əliyev demək istədiklərini, düşündüklərini yazdı. Yazdı ki, uzanan ayrılığın yolu qızsalsın, bir ovuc torpaq, bir ovuc su üçün burnunun ucu, ürəyinin başı göynəyən minlərin, yüz minlərin, bir milyonların yanan ürəyinə sözlə su çiləsin.

Nəsil-nəsil müəllimi olan Mükafat müəllim belə şair oldu. Və günlərin birində “Ömür də bir yoldur” adlı ilk kitabı dərdədən cü-cərdi. Dərdini, yazdıqlarını, kitabını hamıdan gizlətməyə çalışdı, ömrünün bu çağında kimlərsə onu qınayacağından çəkindi. Amma qismətdən, qədərdən qaçmaq mümkün olmadığı kimi, dərdi də gizlətmək olmur:

Ay görünmür, gün saralıb,
Yetimin başın qar alıb,
Ömrü, deyəsən, daralıb,
Nə vaxtadək qaçqın olaq?!

Onun şeirlərinin hər misrasında Vətənə, torpağa, elə-obaya olan sonsuz sevgisi gizlənilib. Nisgilin, kədərin içində ümid zoğu, ümid işığı axtarır, bu ümid Vətənə yol alır. Dünyanın bütün yolları bitə bilər, amma Qarabağa, Şuşaya, Laçına, Kəlbəcərə, Ağdama, Füzuliyə, Qubadlıya, Zəngilana gedən yollar bitə bilməz. Bu yollar

günlərin birində o yerlərin qarşısından, hər obasından, hər kəndindən, hər kəsəyindən keçməli, bu yollar günlərin birində Cəbrayıl-da, Quycaqda nəfəs almalıdır, bu yollar bizi muradımıza çatdırmalıdır. Özümüzdən keçsək belə! Mükafat müəllimin şeirlərinin qayəsi belədir.

Saçlarından, gülüm, mənə pay göndər,
Dərmanımdı, bir neçəsin say, göndər,
Üşüyürəm, qışı qovla, yay göndər,
Dönük çıxsam, yollarıma vay göndər.

Qürbətlə qürbətsizlik arasındakı yollarda fikir çəkən el adamının, qələm adamının ikinci kitabı “Günbatana baxan qəbir” adlanır. Bu kitabın da ana xətti Vətən, yurd itkisi, yaşanan ağrı-acılardır.

Nə dedim, üz döndərdin,
Yoluma buz göndərdin,
Soldu çəmən-çiçəyim,
Ocağımı söndürdün?

Nə yazdıq ki, illər keçdi, ayrılıqlar bitmədi, Mükafat Əliyev üçüncü kitabını “Arazım, mənim Arazım” adlandırdı. O Araz ki, ayrılığın özüdür. Odur ki, gözləməkdən yorulub dərini Araza dedi. Sevə-sevə, yana-yana.

Sadəcə ömrünün kövrək çağlarını, payızını yaşayan bir söz adamını sizlərə tanıtmaq və bir də, onun Vətənə dönəcəyi ümidinə inanmaq istədik. “Dərd adamı şair edir” ifadəsi ilə isə bu yerdə razılaşmaya bilmirəm. Bir milyon şairimiz var, kimi yaşadıklarını deyə bilər, kimi ürəyində dəfn edir. Ancaq sözümüzü nə yolla olur olsun deməliyik. Bu baxımdan bu kitablar da bir tarixdir... Taleyimizin tarixi...

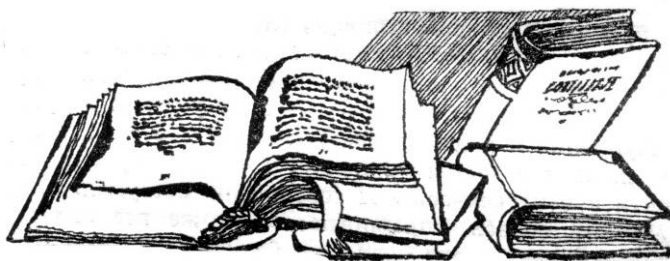
Təranə Vahid

“Mədəniyyət” qəzeti, 29.12.2010

HEKAYƏLƏR

BİR ÇANTANIN İZİYLƏ

Şəhid İsmayilov Taleh İldırım oğlunun xatirəsinə

Ya Rəbbim, kərəmin göylərdən ensin,
Ağır yük altına çiyrimi verim!
Sevincim quş kimi göyə yüksəlsin,
Paylaşım dostlarla, qismət göndərim!..

Gözlərim qaralır gördüklərimdən:
Hər yana yayılıb qatı bir duman.
Dağlar tay dağılır gədəklərindən,
Dünyanın sonumu, Allahım, aman?!
Yol gedir bir ata, üzündə kədər,
Dərdinin, qəminin cəmi nə qədər?!
Danışmır kimsəyə öz taleyindən,
Getsə də qəflətən uğuru hədər,
Qəddi bükülməyir itirdiyindən.
Küləklər darayır saçın, saqqalın,
Söz açmır bəxtinin “gətirdiyindən”,
Nahaqqı qovlayır, axtarır Haqqın.

Məni qaradınməz adlandıranlar haqlıdırlar. Həyatdan doğru-
dürüst zövq almağı bacarmamışam. İnsanların xoş gününə sevinmiş,
kədərinə təəssüflənmişəm, amma kənarda dolanmışam. Qismətimə
şükür etmiş, şit-şit deyib-gülməmişəm. Bəzən ətrafimdakıların ira-
dına tuş gəlmişəm. Xasiyyətimdən razı deyiləm, hərçənd şair Molla
Pənah Vaqif yazıb ki,

Toy-bayramdı bu dünyanın əzabı,
Ağlı olan ona gətirər tabı.

Bir zamanlar mənim də doğulduğum doğma yurddan uzaqdayam, lap uzaqda. Səbəbkara min lənət! Məni də dərd-bəlaya salmış bir imperiyanın bataqlıqları, sərt iqlimi olan Sibir torpaqlarında bəlkə də son günlərimi yaşayıram, əgər buna yaşamaq demək olarsa. Yay da qışı kimi dözülməz diyarda, tək-tənha. Vətən dediyimiz bir diyarı dumana bürünmüş kimi xatırlayıram. Qurub-yaratmaq hissi, bayraqlardan “zövq almaq”, qürurlanmaq nədənsə gülməlidir, çünki onilliklərdi verilən vədlər kağızlarda bükülü qalır. Məni də didərgin edənlər bütün dünyaya car çəkib öyünürlər: Qarabağı yuxunuzda görərsiniz!

Fəxr etməli olduğumuz torpaqlar bir dəstə “mənəm-mənəm” deyənlərin arasında bölünüb! Alnımızda puçurlanan tər damcıları bədənimizi quru taxtaya döndərdiyi halda, fırlıdaq işlədib sovetlər quran, var-dövlət toplayan xəbislər kimlərinsə sevimlisinə çevrilirlər. Zillət-bizim, kef-damaq həmişə onların olub. Qoltuğumuza dürtülən bayraqları başımızın üstündə yellədir,

“Kür, Araz, Ararat,
Gözəldir (!) bu həyat,
Qardaş olub Hayastan –
Azərbaycan”, (Şiroko şahayət Arjabadjan! – L.İ.Brejnev)

– deyə bağırır, yalın ayaqlarımızı qızmar günəşdən qaralan daşlara döyəcləyirdik ki, kimlərsə dəmir-dümürdən düzəlmiş orden-medalları döşünə taxsın, dingildəsin yuxarıların qabağında. Bu iy-rənclikdən ürəyi sancanlardan qulaqlar kar, gözlər kor qalırdı. Təki “Şiroka strana moya rodnaya” oxunsun qızıla tutulmuş möhtəşəm zallarda. Gözlərini piy basmışların “Торхана” meşəsindəki bünövrəsi tökülən alüminium zavodundan, Xocalı qırğınından, başibəlalı azərbaycanlı uşaqların diri-diri çuğun boruya doldurularaq gələcək Ermənistandakı muzeydə eksponat kimi nümayiş olunması üçün konservləşdirilməsi Bakıdakı andıraqalmalı kreslo davasını salanların heç vecinə də deyildi (Mən salim olum, cümlə-cahan batsa da, batsın! – deyirdilər).

Bu dəhşətlərdən vahimələnlərə “ekstremist” damğası vuruldu. Dünyaya sahib çıxmaq iddiasında olan Moskvadakı “nümayəndələrimizin” əlinə qamışdan düdük verirdilər ki, çalıb başlarını qarışdırsınlar. İlk “fövqəladə hallar komissiyası”nı təsis edən ermənilərin havadarları bizimkiləri caynaqlarında sıxıb suyunu çıxarırdılar.

Dağlıq Qarabağın Hadrut şəhərinin girəcəyindəki hərbi qarnizonun silah anbarına “od düşür”, silah-sursatlardan əsər-ələmət “qalmırdı”, halbuki hərbi ləvazimatı ermənilər yaşayan dağ kəndlərinə vertolyotla daşıyıb əhaliyə paylayırdılar ki, sonralar “müsəlman” adlananlara divan tutsunlar. “Sərxoşluq”dan başları açılmayan bambılılar isə kürsünü döyəcləyir, əhalini “düzümlülüyə” sürütləyirdilər, “kimdə silah tapılsa, axtalanacaq!” – deyib dəmir barmaqlıqlar hazırlayır, “lal ol, a balam, başlama fəryada”yla gözümçixdiyə salırdılar. Bakının ən iri meydanı qaynar qazan kimi pıqqır-pıqqır köpüklənir, başı dövlət planına qarışmışların yuxusunu ərşə çəkirdi. Haqqın “qələbə çalacağına” kor-koranə inananların üzünü yenə də Moskvaya yönəldirdilər, “a ona molçala, kak rıba“, “da bı krasnaya zvezda ne perestala osleplyat qlaza lyudey”. “Allahu-Əkbər” demək istəyənlərə qarşı xaç yürüşü əvvəllərdəki kimi genişlənir, “parçala, hökm sür!” siyasətini daha da gerçəkləşdirmək üçün keşişlər qoluzorluları müdafiə edənlərin sinələrinə “vo imya boqa i oteçestva!” deyib medallar bərkidirdilər ki, qürrələnsinlər.

Bizlərsə “Allaha pənah” deməklə kifayətlənir, qoyun kimi səsimizi salırdıq içimizə, çünki bizi arana-dağa aparən “çobanlar” belə tələb edirdilər. Əbəs yerə bizə “baranı” demirlər ki! Başqaları var-dövlət qazanıb, bizlərsə - bayraqlar!

- Vallah, səni qınamıram, dediklərinin hamısı doğrudu, amma...

- Ha fikirləşirəm: necə olur ki, bu lənətə gəlmişlər qaşına-qaşına çıxıblar ocaq başına?!

- Onların bir bacarığı var: biri kiçik vəzifə tutan kimi, onu basırlar irəli ki, ardınca gələnə yer olsun. Onlar milli mənlüyə xidmət etdiyi halda, bizimkilər qabağa gedənə badalaq qururlar, ayağının altını qazırlar ki, tez yıxılsın. Nəfsimiz daş dəlir fırlıdaq üçün;

belə olmasaydı, bütün Rusiyanı öz istədikləri kimi əllərində fırlatmazdılar ermənilər.

- Heç yadımdan çıxmır: bir dəfə elə dilxor olmuşdun ki, televizorda göstərilənlərdən. Füzuli rayonunun ən uzun küçələrindən birinin darvazalarından asılmış iri qıfilları ekranda reklam edirir, əlavə edirdilər ki, bu evlərin sahibləri yurdlarını tərk edib! Bu kimə və nəyə işarə etdi?!

- Qulağım kar qalsın, əgər yalan demişəmsə. Bir dəfə Sur kəndinə doğru yönəldilmiş qurğulardan qrad mərmilərini Bakıdan könüllü gəlmiş ali məktəb tələbələri atırdılar. Qoca bir kişi qorxa-qorxa mənə yaxınlaşıb soruşdu: “Televizorda elan edirlər ki, Hadrut rayonu ərazisindən atılan qrad mərmiləri Füzuli rayonunun ticarət mərkəzinə düşüb. Bir hərbiçi kimi bu elana münasibətiniz necədir?” Bəli, bu cür deyimlərin təxribat olduğunu qoca düz anlamışdı. Amma mən “dilim, dinc dur, yoxsa dibindən kəsərlər ha!”nı üstün tutmağa məcbur oldum. Başqa bir misal: Ağdamın küçələrindən biri göstərilirdi. İnsan axını içərisindən yekəpər, paqonsuz, üz-gözünü tük basmış bir “əsgər” əlindəki kabab şişindəki tikələrdən birini hirişə-hirişə dartışdırıb deyir: “Qoy ermənilər (!) görsün ki, biz Ağdamı kabab yeyə-yeyə tərk edirik!” Bilmirəm, ayağının altındakı yer niyə parçalanıb beləsini quyuya pərçimləmədi?!” Yəqin, belələrinin ucbatından “Yersiz gəldi, yerli - qaç!” oldu ki, rayonlarımız zatıqırıqlara qaldı, bizsə gələn illərə ümid bəsləyirik. Təəssüf, təəssüf!

- Bilirəm, sözlərim kimlərəsə “köpəyə salba dəyən kimi” toxunur. Elə buna görədir ki, ürəyimdən gələnləri yazıqca vərəqlərə köçürürəm, özümlə aparmamaq üçün!

Uzaq bir ölkəyə qonaq getmişdim. Düyməsi əlimizdə qul kimi fırlanan televizordan məşhur “Qarabağ bülbülləri” nəğməsi səsləndi. Gözüm yaşla doldu:

Aşiq qardaş, qulaqları aldatma,
Qarabağda bülbül varmı, yoxdumu?!
Cəhd eyləyib “yatanları” oyatma,
Küsüb bülbül, o, sarlardan qorxdumu?!

Niyə könülləri dağladın, aşığı,
Yandırdın qəlbimi, ağlatdın, aşığı,
Sazının simlərin etdin dolaşığı,
Qarabağda bülbül varmı, yoxdumu?!

“Könlümün növrağı” uçub o yerdən,
İtibdi sorağı, köçüb o yerdən,
Sar qovub bülbülü, qaçıb o yerdən,
Qarabağda bülbül varmı, yoxdumu?!

Sarı bülbül Xarı bülbül olardı,
Bitərdi Şuşada, sünbül olardı,
Sevgiyə, nəğməyə həmdil olardı,
Qarabağda bülbül varmı, yoxdumu?!
(O yerlərdən soraq verən çoxdumu?!)

Göstər mənə Qubadlıni, sevinim,
Cəbrayılı, Zəngilanı – sevinim,
Kəlbəcər yox, yox Laçınım, nə deyim?
Qarabağdan gələn, gedən yoxdumu?!

Füzulini Xocalısız anımmı,
Ağdamımı lap çarəsiz sanımmı,
Xocavəndsiz, Əsgəransız yanımmı,
Xankəndimiz gözümüzə oxdumu?!

Bülbüldürmə Dərnəgüldə oxuyan,
Nə bilən var, nə də gələn, yoxlayan,
Qəmginlikdən gəlmir yuxum, yuxlayım,
Qarabağda bülbül varmı, yoxdumu?!
Ata yurdum, xanimanım itibdi,

Tar-mar olub güc karvanım, batıbdı.
Köçür dərviş, tay zamanı yetibdi,
(Deyilənə inam varmı, yoxdumu?!)
Qarabağda bülbül varmı, yoxdumu?!

Dediklərimdən bir nəticə çıxaracaqsanmı, dostum?! Bir azdan qatar məni, kim bilir, haralara aparacaq. İnanma ki, bir də görüşə bilərik. Sığındığım komada hey donquldanan rus qarışı (çalış, araqını bol elə!), gözləri yuxudan doymayan qapqara Murka, qapının dalındakı pırpızaqlı süpürgənin üstündə çömbəlmiş şələquyruq Topkayla birlikdə canımın çıxacağını gözləyirəm...

Bura yenidən gələndə, heç kəslə görüşməmək qərarına üstünlük verdim. Bakıdakı saysız-hesabsız göydələnlərin kimlərə məxsus olduğu gün kimi aydıdı. Bunun mənim tək yaşayanlara nə dəxli? Gələnlər-gedənlər barışlarını alır, dişlərini ağarda-ağarda “tanışlıq üçün” düşmənlərimizlə həmsərhəd zonalara gedir... Kırılov İvan demişkən, “a voz i nıne tam”!!!

Oraların göyündə durnalar çox nadir hallarda uçar, axı onların məskəni o yerlərdi ki, əlim çatmır! Durnalar da qorxularından gecələr uçar, məni görmürlər. Kaş bircə dəfə üzümü göylərə tutub əl edəndə, bu bəxtəvərlər ayaq saxlayıb qəmgin səsimi eşidəydilər!

Nə bəxtiyar səfiniz var göylərdə,
Buludlarla yarışırsız, durnalar?
Bəd şeylər görsəniz “bizim o yerdə”,
Deməyin ki, barışırsız, durnalar!

Siz bilirsiniz, yuvasızlıq – zülümdü,
Yorğun, əzgin, susuz uçmaq – ölümdü...
İnanmazdım, bu yol mənim yolumdu,
Bəlkə bir az dilləsəsiz, durnalar?!

Bir-birizə dayaq olun, durnalar!
Aranıza nifaq salan tapılar!

Sıranızdan məyus olsun yağılar,
Bir olanda çuğlaşarsız, durnalar!

– Danışmağa çox şey var, dostum, amma kimlər bundan xoşlanar bu vurhavur zamanında?!

...Bakının Dənizkənarı parkındakı aram-aram əyilib-qalxan, qanadlarını sanki utancaqlıqla yellədən şax-şəvəlin arasındakı iydə ağacının haçalı kötüyünə yanımı qoyub zəhərə qalmış papirosunun canını boğazına yığır, veyil-veyil ora-bura dolaşan insan cütlüklərinə baxır, hərdən də sahilə çırpılıb dala qayıdan dalğaların şappıltısına qulaq kəsilirdim. Qatarın yola düşməsinə xeyli vaxt qalırdı. Birdən məndən arxadakı kitab mağazasından yanıma sarı ayaq səslərinin yaxınlaşdığını hiss etdim. Qanrıldım. Gözlərimə inanmadım: əynindəki səliqəylə tikilmiş məktəbli geyimini dartışdıran “oğlanın” əlindən qurtulmağa çalışan on beş-on altı yaşlı qız haray-həşirlə yalvarır, amma cındırından cin hürkən pırtlaşq saçlı yaramaz buna məhəl qoymurdu. O, gombul, qızcığaz – arıqbədən, çəlimsiz. Saçları kürəyində atılıb-düşürdü. Yaxınlıqdakılardan kömək istəsə də, yaxın duran tapılmırdı.

- Heç hoppanıb-düşmə, Mosyadan canını qurtarammazsan! Çoxdandı sənin dalınca göz qoyuram. Əlimdən qaçan olmayıb, onu bil!

- Ədə, hey, nə işin var xalxın qızıynan, qoymazsan yoluynan gedə?

- Gəlsənə, dilini dinc qoyasan, saqqallı! Səni ki, dümsükləmirməm!

- Elə niyə, bala? Adam kimi danışa bilmirsən?

- Kişi, deyəsən, buynuzun gicişir haa! Oturduğun yerdən rahatını tapmırsan? Yuyulmamış qaşığı kimi özünü araya soxma, yoxsa baxmaram saqqalına-maqqalına, – deyə-deyə qızın paltarını dartışdırırdı. Qızcığaz qartal caynağına keçmiş dovşan kimi çabalayır, üzünü yoldan ötənlərə tutur, yalvarırdı. Köməyə yetişən bir adam görməyib gözlənilmədən əlindəki çantasını var gücüylə yaramazın gicgahına ilişirdi. Yaranmış vəziyyətdən özünü itirən pırpızaqlı

kötük kimi yomalandı. Gözləmədiyindən çaşan gombul iki əliylə başını tutub ufuldaya-ufuldaya mənə yaxınlaşırdı ki, acığını məndən çıxıb dərs versin.

- Ay vurdu haa! Dönüm beləsinin zoruna! Hürüşünü bilməyən iti kötəkləmək lap yerinə düşdü! – Uzaqlaşan qızın dalınca baxıb gülümsünürdüm ki, başıma endirilən yumruğun hənərtisini duyduam. Vəhşi pişik kimi sıçrayıb yapışdım gombulun qolundan.

- Ədə, qonaqdanqalma qoduq, yəni o qədər özünə inanırsan? – əlindən tutub burdum. Fırladıb yerə çırpmağım elə ani oldu ki, bilmədi necə götürülsün dəniz vağzalına doğru. – Ədəbsizliyindən utanmayıb üstümə cumursan? Bir dayan! – Elə bağırırdım ki, öz səsimdən dəhşətə gəldim. Dalınca yüyürürdüm ki, ayağım nəyəsə ilişdi. Guppultuyla sərildim yaxınlıqdakı kiçik gölməçənin ortasına. Başımı silkələyib özümə gələndə gölməçənin bir küncündə bayaqkı qızcığazın çantasını gördüm, sahibi görünmürdü. Üst-başımı çırpı-çırpı çantanı götürüb kor-peşman yönəldim kitab mağazasına.

- A qızım, elə indilərdə sizin mağazadan əlində çanta çıxan göy göz qızı tanıyırsınız?

- Kimi, Fatiməni deyirsiniz? Noolub ki, Fatiməyə, baba? – Satıcı qorxu dolu gözlərini açıb-yumunca, yaş damcılarını zol verdi yanaqlarından üzəşəği. – Yoxsa... bədbəxtə...

- Yox, yox, faciə baş verməyib, amma ola bilərdi. Yaxşı ki, qarşısı vaxtında alındı. Bax, bu çanta, - əlimdə bərk-bərk tutduğum çantanı görəndə, sarışın saçlı qadın var gücüllə çığırdı.

- Aman Allah, bu nəydi baş verib? Südəbəyə nə cavab verəcəyəm? - dedi və pəncərənin qabağındakı telefonun dəstəyini qaldırdı.

- Dayan, ay bala, lazım deyil, kimisə qorxutma. Sadəcə olaraq onun yaxınlarını xəbərdar etməyə dəyəər.

- Hə, hə, babasının cib telefonunun nömrəsi dəftərçəmdə qeyd olunub. Budur, bax! Olanları İldırım baba bilsə, aləmi dağıdar. Bilirsiniz, Fatiməni çox sevir. Maraqlıdı, necə olub ki, bu gün onu qarşılamağa çıxmayıb? Bu saat zəng vuraram, gəlib hər şeyi yerbə yer edər. İstəsəniz, sizi tanış edə bilərəm.

- Düzünü desəm, - çiyinlərimi çəkdim, yetim quzu kimi gözlərimi döydüm.

- Lap yerinə düşər. Belə insanları hamı tanımalıdır, ən azından ona görə ki, şəhid atasıdır.

- Qızım, onda gəl belə şərtləşək: əvvəl-əvvəl salam-kələmdən başla. Öyrən gör, nəvəsi məktəbdən qayıdıbmı? Deyərsən ki, onunçün maraqlı kitab almısınız, - deyirdim ki, qapının ağzında ucaboy, enlikürək, üzünün rəngi şabalıdıya çalan saqqallı kişinin öskürtüsü söhbətimizi dayandırdı. Alnından süzülən tər damcılarının görünürdü ki, hardansa qaça-qaça gəlib.

- Şəhla xanım, mənim Fatiməmi görmədiniz? Başım qarışıb bir nəfərlə söhbətə, gecikmişəm. Məndən gözlənilməyən hal. Zəhərə qalmış qocalıq, deyəsən, üstümü haxlayıb. Papirosumu alışqanla birlikdə evdə unutmuşam, nəfəsim yamanca tıncıxır.

- İndilərdə getdi, danışa-danışa, rəfiqəsi gəlmişdi, deyəsən, dənizi seyr etmək xoşlarına gəlib. Çantasını burda qoydu ki, bir qə-dər dolanıb qayıdalar. Narahat olmayın, İldırım baba.

Mənim lal-dinməz dayandığımı gördü. İynə saplayacaqmış kimi gözlərini qıydı, yavaş-yavaş yaxınlaşdı və az qala dəli kimi qişqırdı.

- Əə, a qırışmalın biri, mən tanımadım, bəs sən niyə dinmir-sən, dilini pişik yeyib? Son görüşümüzdən gör neçə il keçib! Ay qızım, sən işə bax, mən kimi görürəm? Haralarda itib-batmışan?, – soruşdu məndən. – Məhəbbət müəllim deyilsən, Şuşadan? Nə deyim bizi didərgin edənlərə!, – dedi və qucaqlaşdıq.

- Həə, Şuşa əsilliyəm, İldırım. Yadındamı ordakı eviniz? Xan qızı Natəvanın da namaza gəldiyi qoşa minarəli məscidin yanındaydı. Vəziyyət elə gətirdi ki, atan sizi Cəbrayıla köçürtdü. Şəhərin embleminə çevrilmiş Xan çinarın yaxınlığındakı evə yığışdınız. Bir neçə vaxtdan sonra ali təhsil aldım, ailə qurdun, adına “bank İldırım” dedilər. İncimirdin belə çağırılmağından. – Üzünü tutdu bizə maddım-maddım baxan kitab satıcısına. – Dörd qartal baxışlı oğul atasıdır. – Duruxdu, susdu, peşmanlıq üzünün görkəmini dəyişdi. – Sevincinin həddi-hüdudu hamını valeh edirdi. Zorla davaya

qatıldıq. Çoxlarının kimi onun da ailə həyatını soluxdurdu torpaq savaşı. 20 Yanvar, Xocalının fəryadı erməniləri qana susatdı. Qan hərİsliyi dalğası Cəbrayıldan da yan keçmədi. İnsanların meydanlara axışdığı bir vaxtda rayonun M.Qorki adına məktəbində rus dili müəllimi kimi tanınan erməni Yervantın, mərkəzi xəstəxanada pediatör-həkim Rozanın, ticarət idarəsində iqtisadçı Yelenanın, neçə-neçə onlara bənzərin də yaratdığı “Krunk” təşkilatına dəstək kimi “bank hesabları” aşkarlandı. Hadrutdan göndərilən hərbi sursatın “sakit qalacağı”na kim zəmanət verərdi? Baş verənlərdən gözlərini piy basmış rüşvətxor “başbilənlərin” “xəbəri” olmamışdı? Rayon əhalisindən atəşə yarayan-yaramayan silahlar, məktəblərdəki təlim üçün xüsusi dəyişikliklərə məruz qalmış kiçik ölçülü “silahlar” da müsadirə edilmişdi.

Rayona bitişik kəndlərdəki carəsiz qalmış yerli əhali ermənilərin hücumlarının qarşısını almaq üçün “Ziyalı batalyonu”, “Milis fəalları”, “Özünü müdafiə” dəstələri yaradırdı. İdarəçilərdən biri də Ukraynada sovet zabiti kimi qulluq edən İsmayılov Salehin atası bax bu, İldırım idi. Tezliklə ikinci oğlu Taleh Polşada hərbi xidmətini bitirib ali təhsil almaq üçün Ukraynaya getdi. Çörəkpu lu qazanır, qiyabi olaraq təhsil almaqda davam edirdi. 1990-cı ildə Vətən həsrəti, el-obasında baş verən hadisələrə biganə qala bilməyən Talehi arzularından uzaqlaşdırır, Cəbrayıla qaytarır. Xeyli yalvar-yaxardan sonra ailə “məhkəməsi” onu “yola gətirir”, Bakıya yola düşməsinə “sərəncam” verir. Çox keçmir ki, özü istəmədən Talehin əl-ayağını “bağlamaq” qərara alınır: 1991-ci ildə “məhəbbət aləminə” göndərilir...

- Ee, nələr görmədi gözümüz?

- Ay İldırım, rusların bir deyimi yada düşür: “Луçşe pozдно, çem nikoqda” (Gec də olsa, üzr istə). Uşaqlarınızın toyunda qol götürüb doyunca oynaya bilmədim, barı vay gününü – dilim qurusun, gör nələr danışırım, görməyəydim. Necə dolanırsan, haralardasan? Heç olmasa ayaqüstü olsa da içimizdəkilərdən xəbər tutuq. Bu ölüm-itimli dünyada, bəlkə bir də görüşmədik.

- Etibar qalmayıb, haqlısan, olmazmı məskunlaşdığım “kalona” qonaq gedək?

- Nə kalon, İldırım? Olmaya dustaqxananı deyirsən?

- Elə dustaqxana kimidi. Dustaqlar niyə həbs olunduqlarını, neçə il cəza çəkəcəklərini bilirlər. Bizlər məhkəmə hökmü oxunmadan həbs olunanlarıq. Yeganə günahımız – kimlərəsə boyun əyməməyimizdi. Oğlum Talehin toyunda da ürəyim açılmadı: Bakıda tanış olmuşdular. Burnumun ucu göynəyirdi qara zurnanın zilinə. Südabənin “hərisini” alıb rayona gətirdik. Qudamız köksünü ötürsə də, sözümdən çıxmadı. Gözəl-göyçək qız bəyənmişdi Talehim, amma toy şənliyindən narazıydı: Quycaqlı dostlarından Alekseyev Arifin, tələbə Əsədov Fuadın faciəli ölümü yaman sarsıtmışdı. Hər ikisi can qurban etməliydi. Heyf ki, belələrinin sayı çoxdan çoxdu.

Yadımdan çıxmır: çiyinə sallanan saçaqlı ağ ipək yaylığın altından bikiş-bikiş addımlayan Südabə gəlinim qapıdan girəndə, şəhərdə işıqlar söndü. Hamı həyəcan içində donub qaldı. Nəyinsə baş verəcəyindən çox qorxurduq. Bu heç yaxşı əlamət deyildi. Toy tədarükündən bir neçə həftə əvvəl qudamız nəyinsə baş verəcəyindən ehtiyatlanıb bir qədər gözləməyi xahiş etsə də, mən başıbatmış razılaşmadım: “Nişanı çox gözlətməzlər, düşər-düşməzi olar” deyib durmuşdum. “Qorxan gözə çöp düşər” deyimi mənə rahatlıq vermirdi.

...1994-cü ilin martında Cəbrayıl rayon polis şöbəsinə yazılmışdı: Polis dəstəsinin döyüşçüləri düşməni cəza Mərcanlıda dayandırmışdı. Düşməni snayperinin atəşindən həlak olmuş dostlarının heyfini dəfələrlə çıxsa da, nəhayətdə özünü qoruya bilmədi. Lap bu yaxınlarda oğlumun ağlagəlməz bir “dəcəlliyini” eşitmişəm. Qorxmaz adlı dostunun hayıfını çıxmaq üçün illərdən bəri gizli saxladığı səsboğucu tapançasıyla qalın kol-kosun arasında güdükdə dayanıb bir neçə erməninin düzənlədikləri xudmani məclisini qana boyayır, sevinə-sevinə kazarmaya – yoldaşlarını muştuluqlamağa qayıdır. Bu işdən tək bir nəfərin xəbəri olur, o da Talehin çox sirt verdiyi Ümid adlı dostu olub. Elə həmin gün keşik çəkəcəyi posta

yollananda lənətə gəlmiş düşmən snayperinin gülləsinə tuş gəlib Talehim.

Təskinliyimiz odur ki, Talehdən bizə Fatimə balası yadigar qalıb.

- Dövlətdən kömək-filan edirlərmi?

- Kimin nə vecinə, bacar, ölmə, öldünsə... Hərdən oğlumun Saatlıdakı Şəhidlər xiyabanındakı qəbrini ziyarətə gedir, arzularının yerinə yetməməsindən məlul-məlul boylanın şəklinə baxır, kor-peşman halda sığındığım komaya qayıdıram. Başqaları kimi Talehim də sanki ardımca...

Kədərlə boylanır uzanan yola,
Qaya parçasından baxır, əl edir,
Düşünür: “Kaş atam bir haray sala,
“Qalx!”- deyə cismimə, saz çala-çala!
Tullanam atamın qolları üstə,
Bağıram: “Ay ata, məndən güc istə,
Alışım günəş tək, dönüm şimşəyə!”
Nədən qıydın mənə, qoydun beşiyə?!

...Heç vaxt kiminsə malına tamah salmadım, qəbahət işlətmədim. Bir “günahımı” özümə bağışlamıram: toy günündən bir həftə keçmişdi. Gecənin bir vaxtı evin ətrafına dolanmaq üçün bayıra çıxmaq istədim. Talehlə Súdabənin yataq otağındakı şamın zəif şöləsi qapının arasından boylanırdı. Yaxınlaşdım ki, qapını örtüm: payızın soyuq küləyi tüğyan edirdi. Talehlə Súdabə bir-birinə baxır, xıslın-xıslın pıçıldayırdılar:

– Külək nədən cürətlənib öpür qara telini?
Çiçək neçün qürrələnib salamlayır əlini?
Kəmər kimdən rüsqat alıb qamarlayır belini?
Saf eşqimi əgər pozsan, dodaqların çürüsün.

– Söz vermişən, qəbirədək sevcəksən tək mənə,
Olacaqdır asimanlar sevgimizin məskəni.

Kor qalacaq xumar gözün, sevəcəksə özgəni.
Əhdi pozan əlindəki barmaqların qurusun.

– Buxağından gecə-gündüz əl çəkməyir mirvari,
Sığallanır sinən üstə, dincəltməyir nübarın,
Qara zülfün hey can atır dal gərdəndən yuxarı,
Necə qıyım bəd-nəzərə yanaqların görünsün?!

– Özgəsinə qismət olsan, arzum budur: yarım!
El-oba da əsəblərin hey çəkilsin tarım!
Tez başa vur ömür yolun, nə qocalma, qarım!
Qıymam, gülüm, kimsə səni ya axtarsın, arasın!

Külək dözməyib qarını cırıldıtdı. Gözlərimdən axan yaş silə-silə yollandım yatağıma...

P.S. Bu yaxınlarda yenə də yolum Talehin uyuduğu qəbiristanından keçdi. Baş daşlarının birində cavan əsgər Kalaşnikov avtomatını sinəsinə sıxmış halda həkk olunmuşdu. Qəlbim buza döndü. Töyşüyə-töyşüyə dediyim sözlər uğuldayan küləyə qarışır, sanki qartallara çatmağa can atırdı.

Səni lənətə gəl, ay Kalaşnikov,
Atəşin özünə tuşlanaydı kaş!
Uçaydı üstünə sal qaya, dağ, daş,
Səninlə savaqlar başlanaydı kaş!

Nə insaf bilirsən, nə qəm, nə kədər.
Doğma övladını qırıb tökürsən!
Məhv olur el-oba, odlanır şəhər,
Hər yana dərd, bəla, ölüm səpirsən!!!

20-28 avqust 2011

İsmayilov Taleh İldırım oğlu

Ailə üzvləri ilə

QARA GEYİMLİ QADIN

(“Qadalinın qadaları” ardı)

Maşın ağaca elə çırpıldı ki, o boyda qovaq şaqqıltıyla sərildi yerə. İri qanadlardan biri dibindən qırıldı və acıq çıxırmış kimi guppuldadı moskviçin üstünə. Qalın budaqlarda yuva qurmuş qarğaların zılqa balaları qığıldaya-qığıldaya yerə tappıldaıyır, bilmirdilər canlarını necə qurtarsınlar. Başı eybəcər şəklə dönmüş sükana sıxılan Mübarizin alnından axan qan damalı köynəyinin qoynunda laxtalanırdı.

Çiyindəki ağırlardan güclə ayılan Bacıxanımın ilk sözü “Mübariz!” deyə bağırtısı oldu. Qışqırtısı yaralı pələngin səsindən də dəhşətliydi. Oğlunun sinəsi qana boyanmış halda susduğunu görəndə, var gücüylə saçlarını yolmaclayır, hədəqəsindən partlayacaq gözlərini döyəcəyir, yanaqlarını didişdirir, bütün bunların “kara” gələcəyinə “inanırdı”. Yumruqlarıyla başı çiyinə əyilmiş Babaşı dürtmələyir, sükan arxasında “uyumuş” oğlunu səsləyir, amma maşının “qəsdən” kilidlənmiş qapısını gücü gəldikcə dartışırsa da, buna gücü çatmırdı. Boğazında toplanmış tüpürəkdən cığıldayan boğuş fəryadını özündən başqa eşidən yox idi. Moskviçin şüşələri çiliklənib üst-başlarına səpələnib, qapıların ortası donqarlaşmışdı. Babaşdan səs-səmir eşitməyən Bacıxanım həyhəşirlə ətrafına boylanır, dartınır, tələyə düşmüş qurd kimi o yan-bu yana vurnuxurdu. Əl-qolunu dəmir parçaları, şüşə qırıntıları kəssə də, dişlərini sıxdı, qapını azacıq aralayıb sızıldaya-sızıldaya maşından çıxdı, dəlicəsinə tullana-tullana düşdü yaxınlıqdan uzanan asfalt yolun üstünə. Hara yürüdüyünü heç özü də bilmirdi.

– Kömək edin, ay camaat heeey, balama kömək edin, ay eşidənlər! Siz Allah oğlumu qurtarın, amandı! – Ha qışqırsa da, heç kimi görmürdü: göy uca, yollar-boş...

Yuvalardan tökülmüş ətcəbala quşcuğazlar sarımtıl ağızlarını göyə açıb ciyildəyir, anaları isə havada dövrə vurub qarılıdaşır, gah da şığıyırdı ki, balalarına toxunan olmasın.

Bacıxanım hələ də əllərini ora-bura uzada-uzada aşağıdan-yuxarı qaçır, “ay Allahı tanıyanlar, balama kömək eliyin, hey!” deyib yalvarırdı, ətrafsa susmaqdaydı...

***

– Novruz, ay Novruz, hardasan, əə? Sənnən deyiləm? Ədə, karsan, niyə hay vermirsən, a batmış?

– Nədi, eey?

– Sən bilən, qarğalar niyə belə çığırışırlar, onlara noolub?

– Əşi, mən hardan bilim, deyirlər ki? Zəhərə qalmış kol-kosun əlində yesir olmuşam, bilmirən, neyniyim. Mən canım hayında, sən də başlamısan qarğalara noolub?

– Novruz, qadan canıma gəlsin, çıx o tərənin başına, boylan, gör nədi! Nəsə var ki, belə həşir qoparırlar.

– Ee, ay Hamayıl, işin yoxdu? Qarğalardı dəə, öz-özünə oynanaşılar. Onlar hərdən kef havasına qalxıllar, görməmişən? Yəqin, tülküdən-zaddan görüblər dayna.

– Yoox, Novruz, görmürsən, qara bulud kimi göyü tutublar? Quşların hay-harayla dolaşması yaxşı əlamət deyil. Görürəm, tırışlığın tutub, gəlsənə ikimiz də qalxaq dikdirə, baxaq, ollar niyə haylaşırlar?

– Eeh, sən mənən də betərsən, sən başın işini gör əlində. Sənin dediyin dedikdi, qoy cəhənnəm olsun qarğa da, quzğun da. Mən yeriye bilmirəm, özün get, xəbər də gətir, ətər də, yaxşımı?

– Novruzum, kişi deyilsən, arvadı qabağa ötürürsən?

– Elə bircə buyum qalmışdı. Qarğa-quzğunun da mərəkəsinən xəbər bilsəm, işim göynən gedəjək, eləmi? Axşam düşür, əlindəki işini qutar, quşa-muşa fikir vermə. Odur eey, gün gedir.

– Ağrım ürəyinə, a belə kişi, ərimə bax, ərimə. Adını kişi qoyub, kölgədə fırlanır. Qorxunnan özünü bulayarsan, burda qal, gəli-

rəm. Gedim bir xəbər gətirim, yaxşımı? Bax haa, bu saat qayıdıram, yaxşımı? Tüpür yerə, quruyuncan, yanındayam, qorxma!

– Ee, heylə şey yoxdu, sən hara, mən də ora!

– Uuy, üzünü gör görməsin, Novruz, əlini əlimnən buraxsam, yarı yolda batıb qalarsan, it-pişiyə yem olar leşin. Halını bilirəm axı. Mənnən bağrın badaşdı? Di durma, gəl düş qabağıma! Tez ol qaç, gəldim, haa!

– Yaxşı, yaxşı, gedək, deyirsən, gedək, amma, başına dönüm, dalımnan dürtmələmə, qıdığım gəlib! – Dəhrəni aldı əlinə, qayçını qoydu yan cibinə, beli qaldırdı çiyinə, kol-kosa ilişə-ilişə yüyürdü qarğaların haylaşdığı dərəyə tərəf. Təzəcə tərəyə çatmışdılar ki, Bacıxanımın yol boyu haleylim “oynadığımı” gördülər. Boylandılar, boylandılar, heç nə anlamadılar. Onun üst-başının cırıxlandığını, qana bulaşdığını, çığıra-çığıra saçlarını yolduğunu görəndə, Hamayılın dalağı sancdı: aman, Allah, nəsə qorxulu şey var!

– Novruz, a Novruz, qulağın batsın, sənə dedim axı, nəsə var. Görəsən kimin evi yıxılıb? – Bacıxanıma çatanda, Novruzun gözləri böyüdü, bərkdən bağıdır:

– Vayy, evi yıxılan Babaş, genə nə gəldi başına?! – Üzün tutdu kələsərdəki işçilərə: – Qadalılar, ay Qadalılar, gəlin, hey! Bacıxanımın başına hava gəlib! Ayə, gəlin hey! – Bağıra-bağıra yüyürdü Bacıxanıma tutmağa. Novruzun səsini eşidən bağban fəhlələr selləndi hay gələn tərəfə.

Ayaqlarını şappıldada-şappıldada hamıdan qabaqda qaçan Novruz kol-kosa ilişib yığıla-yığıla Bacıxanımın dalınca yüyürdü. Maşındakıların al-qana boyandığını görəndə, başladı baş-gözünü döyəcləməyə, şaxsey-vaxseylə hönkürməyə.

İnsanların dərəyə axışması yolda şütüyən avtobusdakıların diqqətindən qaçmadı. Sürücü maşını dayandırıb qarışdı axına. Hay-harayla qaçısanları o yan-bu yana itələyib çiyini Moskviçin üstündə hələ də yarpaqları yellənən ağac qanadına dirəyəndə, Novruz özünü yetirdi. Əlindəki dəhrəylə şax-şəvəli doğrayır, Moskviçin qapısını dartışdırırdı. Güc-bələylə qapıları aralayıb yaralıları avtobusa doğru sürütlədilər. Hamı bir ağızdan yalvarırdı:

– Qurbanın olum, ay bacı oğlu, bu bədbəxtləri irayona çatdır, bəlkə, Allahdan ipləri üzülməyib! Bizdən nayran qalma, dalıncan gəlirik. Ya Allah de, bala, yolun açıq, işin avand olsun!

Avtobus yerindəcə toznaqlayıb cumdu yolun üstünə. Kimsə dözmədi, ağladı. Hamayıl yeridi irəli:

– Sizə qurban olum, ay camaat, Allaha yalvarın ki, Babaşın başıbəlalı Mübarizinə rəhm eləsin! Yazıq bala...

Ətraf qaranlığa bürünürdü. Qadalının başıpapaqlıları iki bir-üç bir axışırdı Babaşın həyətinə, uşaqlara həyan olmaq üçün.

Gecəyən Bakıdan çağırılmış həkimlər ata-balanın təcili olaraq təyyarəylə şəhərə – reanimasiya şöbəsinə aparılmasına rəy söylədilər. Rəna özünü yeyib-tökürdü ki, qardaşının yanında olsun. “Getməsən, özümü öldürərəm!” – deyib durmuşdu.

– Qızım, bu mümkün deyil, deyiləni anlamağa çalış, lütfən! – Həkimlər onu dilə tutmağa çalışırdı.

Təyyarə aerodromda dövrə vurub havaya qalxdı, gözdən itdi.

...Həyət-bacanı kor qoymağa çalışan qoyun-davarı kışlayıb yerbəyer edən qonum-qonşular yönlərini qibləyə tutub yalvarırdı:

– Külli-ələmi qüdrətindən yaradan Kimsənə, əl atıb ətəyindən tuturuq! Ətəyini kəssən də, əlimizi kəsmə, amandı! Qıyma fağırlara, qurban deyirik, təki sağ-salamat qayıtsınlar! Bizi gözüyaşlı qoyma, ya Rəbbimiz! – deyib, yollandılar Minayənin hayına...

***

– Ana, ay ana, Mübarizlə atası qəzaya düşüblər, təyyarəylə Bakıya gətiriblər! – Gülbəniz cikkə çəkib hönkürdü, yüyürüb Dilrubə xanımın boynunu qucaqladı.

– Aman, aman, bu nədi eşidirəm, qızım, hardan bildin?

– Rəna telefonla xəbər verdi, anacan.

– Zavallı balam, sənə yalvarıram, özünü ələ almağa çalış!

Bəlkə... Bilmədin, hara gətiriblər? Yaxşı, bəs Mübariz Həştərxanda deyildi? Bu necə olub axı?

– Bilmirəm, anacan, bilmirəm. Yəqin, elə belə yerdə deyiblər də, “Dərd gələndə, batmanla...” – hıçqıra-hıçqıra sərlidi çarpayısına.

– Mənə bax, qızım, gör anan nə deyir: yollanaq aeroporta, ordakı sorğu bürosundan nəsə öyrənərik, yaxşımı? Özünü toxtatmağa çalış.

– Canım, gözüm, anam, əgər... bir şey... Vallah, onsuz bir an belə yaşamaram! Nəyimə gərək...

– Ağına pis fikirlər gətirmə, qızım, qapını bağlayan da, açan da Odur. Hamı canlılar Ona sığırıq, ümidini itirmə, yoxsa üstümüzdə qaranlıq çökər. – Yaxınlıqdan şütüyən sarı rəngli taksini səslədi. – Siz bilən, rayondan Bakıya xəstə gətirən təyyarə, təcili yardım təyyarəsi hansı aeroporta enir?

– Məncə, Binə aeroportuna, necə məgər?

– Mümkünsə, bizi ora çatdırın, amma bacardıqca tələsin!

***

... Minayəni gətirən təcili yardım maşını mərkəzi xəstəxanaya çatmışdı ki, həkimlər həyətə topladı. Xərəkdə üzü örtülü halda inildəyən Minayəni əvvəlcə cərrahiyyə otağına apardılar. Ağsaçlı həkim baş geyimini, üz sarğısını rahatlamağa çalışırdı. Vahid həkim qapını arxasınca örtüb ağ mələfəylə üstü örtülmüş xəstəyə yaxınlaşanda, Usub tibb işçilərinin ciddi etirazına məhəl qoymadan içəri dürtülməyə çalışdı. Üzünün ifadəsindən oxunurdu ki, olanlardan bərk qorxub.

– Xahiş edirəm, mane olmayın, bayırda gözləyin. Sizin burda olmanıza ehtiyac yoxdu. – Yan-yörədə gözləyən tibb bacılarına müraciətlə, – Sakitləşdirici vurun, qoluna. Mələfəni üstündən götürün. Onnan pambığa hopdurub burnuna yaxınlaşdırın! Ehtiyatlı olun! – Sağ tərəfdəki şüşə qaba (flakona) işarə etdi.

Orta yaşlı qadın baş həkimin nəyə işarə etdiyini yaxşı bilirdi, peşəsinin ustasıydı. Bir qədər keçmişdi ki, Vahid həkim Minayənin göz qapaqlarının tərpendiyindən gülümsündü.

– Ay sağ ol, qızım, bərəkalla, bax belə, afərin! – nəvazişlə Minayənin üzünün dərisinin tərpendiyindən razılığını bildirdi. – Qorxma, çalışacağıq ki, tezliklə sağalasan. Sən də özünü mümkün

qədər sərbəst saxla, təlaşlanma, yaxşımı, qızım? Ağıllı bala, razılaşdıq, eləmi?

Minayənin hisə batmış sifəti dərmanla silindikə, rəngi yavaş-yavaş ağarırdı. Ətrafındakıların narahatlığını duyan Vahid həkim təmkinini pozmaməğa adət etmişdi.

– Aşağı faizli spirt qarışıq rivanolla xəstənin üzündəki yanıq ləkələrini, tuluq qabarcıqlarını ehmal-ehmal təmizləyin, sızan damcılardan, qanaxmalardan qorxmayın, bu işin xeyrinədi. Elə edin ki, dərialtı hissələri zədələməyin...

Minayənin yanaqları ağrıdan titrəyir, dodaqları uçunur, çənəsi çənəsinə sıxılır, əl-qolunu atır, töyşüyüdü. İçin-için zarıyırdı, amma çalışırdı ki, səsini kimsə eşitməsin.

Bir neçə saat çəkən əməliyyatdan sonra təkcə ağız-burun dəliklərindən başqa üz-gözü sarıqlı halda Minayəni diyircəkli xərəkdə izolə olunmuş bir nəfərlik palataya apardılar. Dəhlizdəkilərdən ən çox üzüləni qoltuq ağacına söykənmiş, ayağı sarıqlı qaynanası idi.

– Evi yıxılan canım, bu nə işdi başımıza gəldi? Dilin-ağzın qurusun, ay balama qarğayan! Gəlinimə “qızım” dedim, bağrıma basdım. Ona bir şey olsa, gərək ailəliklə çayda boğulaq. – Üzünü göyə tutdu – Bizi sındırma, Allahım, ümidimizi qırma, bağışla günahımızı, böyüklüyün xatirinə!

... Gecədən xeyli keçsə də, Minayə hələ də ayılmamışdı. Yaxınlaşmaq, əllərini öpmək istəsələr də, Vahid həkim ciddi-cəhdlə etiraz edirdi:

– Vətəndaşlar, lütfən, sakitliyə riayət etməyiniz məsləhətdi...

Azay dəhlizin küncündə büzüşüb xısın-xısın ağlayırdı.

– Canı yanmış bacımın qulaqları tutulub ki, hayıma gəlmir? Məhlim bəd günümüzü gözləyirmiş, eləmi? Neynək, mənim də nəfəsim eşidilər, inşallah. Yox, yox, iki gözüm tutulsun, əgər ona qarğış desəm. Vallah, çəşmişəm, a başınıza dönüm. Başı hayına qalan canım! Nə danışıdığımı özüm də bilmirəm.

– Arvad, nə düşmüşən xoda? A dilin tutulsun, eşidənlərdən ayıb deyil? Dilini dişlə bir hovurluq, dayna! Qoymazsan, dərdimizi içimizdə çəkək? Bəlkə, heç eşitməyiblər? Ağzını qoymusan Allah

yoluna. Sənin səsin hamını girinc eliyib, ey, dırdırlarına heç ara vermirsən. Ağzındakını dişlə, qoy Tanrı bəndələri işlərini görsünlər. Oof, off! – Azay acıqlandı.

– İtin olum, a dədəm balası, vur ağzıma, yumulsun andırım. İndi görürsən, sən ki xasiyyətimi bilirsən. Yemisən – xörəyindi, yeməmisən – nübarın...

Yaxınlıqda dayanmış yaşmaqlı qadınlardan biri pıqqıltısını saxlaya bilmədi, əlini üzünə tutub özünü verdi çölə.

Gecədən xeyli keçmişdi. Usubla Məleykə qudalarını dilə tutub kəndə yollanmalarına razı saldılar. Bacıxanımın qarasına gileylənən Şanxanım avtobusdan düşəndə, qardaşlarının əlindən tutmuş Rəna hönkürə-hönkürə xalasının boynuna sarıldı. Şanxanım indi başa düşdü: Qadaliya qara yel əsib, gürcat gətirib, kimlərinsə çıraqını söndürür.

– Balam hey, nə işdi başımıza gəlib, a dərdiniz ürəyimə, a qurbanınız olum?! – dedi, özünü yerə çırpdı.

Quruyub qaxaca dönmüşdü yazıq Azay bir neçə saatda, içini çəkir, vaysınır, nə edəcəyini bilmirdi. “Bir səsinə kəs, uşaqları ürəkqopduya salma, a mürətın qızı!” – desə də, qonşular Sanxanımın əllərini saxlaya bilmirdilər: daşı-torpağı başına sovurur, özünü yerə döyəcəliyirdi, sanki Qadalıdan qisasını çıxırdı. Uğultusunu get-gedə artıran külək də bu “lənətlənmiş” torpağı süpürüb tozanağa döndərir, yeni bəlalara “yol göstərirdi”.

Ağlamaqdan gözləri qızarmışdı Azayın: uşaqlara yalvarır, səsi həyəət-bacanı başına götürmüş qoyun-quzunu yerbəyer etməyə çağırırdı əli qoynunda qalmış Rəşidlə Bəşiri: “bəlkə başlarını qata bilərəm” – düşünürdü.

Adamlar üzlərini gizlədir, bir-birinə təskinlik verirdi, Kəbirədən başqa. Yaşmağının altında nə haqdasa mızıldanır, ya da üzünü gizlədərək qımışırdı. Çiyindənən sallanan uzun hörüklərinin ucunu barmağına dolayır, təəssüflənirmiş kimi gözlərini ovuşdururdu.

***

– Saxla, saxla, deyəsən, aeroport növbətçisidi, qolundakı qırmızı sarğının üstündə “Dej” sözü yazılıb. Ondan sorğu məntəqəsinin yerini öyrənərik. – Gülbəniz maşının dayanmasını gözləmədən qapını açıb yerə tullanmaq istədi.

– Bacımsan, xanım qız, ehtiyatlı olun, başımıza iş açarsınız, odur ey, milis maşını dayanıb. Belə olmaz axı! – Sürücü gücü gəldikcə əyləci basdı.

– Vətəndaş sürücü, zəhmət olmasa, vəsiqənizi göstərin! – orta yaşlı milis leytenantı, məqamını gözləyirmiş kimi, sağ əlini qulağının dibində tarazladı.

– Bağışlayın, siz Allah, yoldaş rəis, xanımlar rayondan xəstə gətirmiş təcili yardım təyyarəsinin harda enməsinə bilmək...

– Yoldaş leytenant!, – Dilrubə xanım özünü verdi qabağa, biz sürücüyə yalvardıq ki, sizə sarı sürsün. Mümkünsə, məlumat məntəqəsinə göstərin.

– Dayıcan, bizi gecikdirməyin, lütfən, bərk tələsirik! – Gülbəniz dilini dinc qoymadı.

– Xanım, siz qarışmayın, sizlik deyil! Deyin görüm, kimsiniz, hara tələsirsiniz, nə üçün? – leytenant özünü dartdı. – Pasportunuza baxmaq olarmı?

– Axı sizdən üzr istədik! Xahiş edirik, köməyinizi əsirgəməyin! Biz nə hayda, siz də yapışmırsız sorğu-sualdan, yaxşı deyil axı!

– Anam-bacım, yəqin geyimimdən kimliyimi anlamadınız...

– Rəis, bu adamların əzizləri rayonda ağır qəzaya düşüb. Yaralıları sanitar təyyarəylə təcili olaraq şəhərə göndəriblər. Bacılar bilmək istəyir: xəstələri hara gətiriblər?

– Mənə sizin şəxsiyyətinizi təsdiqləyən sənəd lazımdı, başa düşürsünüz? Zəhmət çəkib dediyimə əməl edin, sonrasına baxarıq. – leytenant əl çəkmədi.

– Ee, belə getsə, biz bunu başa sala bilməyəcəyik! – Gülbəniz nifrətini gizlədə bilmədi. – Qardaş, döndər maşını, gedək...

– Aha, siz qanunu pozursunuz, milisin sözünə tabe olmur-sunuz, özü də iş başında, bu ki təhqirdi, bilirsinizmi?! Buyurun, mənimlə gedək şöbəyə, orda hər şeyi həll edərik!

– Vay sənin!.. – Gözlənilmədən Gülbəniz ayağını yerə elə vurdu ki, leytenant diksindi. – “Keçi can hayında, qəssab piy axtarır” belə yerdə deyiblər də!

– Qarşınızdakı keçi deyil, milisdi, sözlərinizə diqqət edin! – leytenant da öz növbəsində gözlərini kinayə ilə Gülbənizin gözüne zillədi. Qolundan yapışıb onu dartışdıranda, ara qarışdı.

– Əlini özündə saxla, ələ! – deyəndə, səs-küyə toplaşanlar da dözmədi. ”Bu da bizim qanun keşikçimiz!” – kimsə səsləndi.

Yaşlı kişi leytenantı kənara çəkib nə dedisə, o deyinə-deyinə üz tutdu aralıda dayanmış milis məşinə sarı və qapını şappıldadıb gözdən itdi. Adamlar gileylənə-gileylənə uzaqlaşdılar.

Taksi yönünü tutdu Zabrat aeroportuna, ordan da Semaşko adına mərkəzi xəstəxanaya. Gülbənizlə Dilrubə xanım nə qədər çalışsalar da, kimsədən məlumat ala bilmədilər. Əlləri üzülmüş halda çəkildilər yolun kənarına. Bir-birini qucaqlayıb ağlaşdılar ki, yaxınlıqdan ötən ağ xalətli qoca kişi onları görüb ayaq saxladı. Birdən Gülbənizi tanıdı. Yaxınlaşanda, gözləri az qala hədəqəsindən çıxacaq Gülbəniz qollarını aralayıb yüyürdü.

– Sizə qurban olum, doktor, nə bildiniz ki, çətinə düşmüşük, qurtulmaqçün yol tapa bilmirik? Qalmışıq...

– Qızım, bura hara, siz hara, nədən belə hala düşmüşünüz? Danışın ki, xəbərim olsun. Xeyir ola, yenə nəyə baş verib? – Gülbənizin alnından öpüb yaxınlaşdı hələ də key qalmış Dilrubə xanıma.

– Doxtur, bizi bağışlayın, Allah xatirinə! Elə işə düşmüşük ki, bilmirik kimə yalvaraq.

– Dayan, dayan, bir əməlli-başlı danışın görüm, burda kimi axtarırsınız? Noolub axı? Burda durmayın, gedək mənimlə, – əlilə iş otağını göstərdi.

– Professor, Allahdan gizli deyil, sizdən nə gizlədək? – Dilrubə xanım başlarına gələni yerli-yataqlı danışdı qurtaranda, Surxay həkim duruxdu, aşağı-yuxarı boylandı, bilmədi vaysınsın, yoxsa...

– Deməli, taleh sizi hələ də sınağa çəkir! Belə-belə işlər, elə bilirdim, “şükürlər olsun!” deyib ailə qurmusunuz, sən demə... Neyləməli, qızım, qismətdən qaçmaq olarmı? Necə deyərlər, qəzavü-

qərdərdən dağlar da parçalanır, yerindən oynayır. Vacibi budur ki, dözməyi, sınımağa bacarasan, yol tapasan cətinlikdən. Belə danışmaq: mən sizi bir yerə aparacağam, bəri başdan hay-həşir salmayın, yaxşımı? Yoxsa işləri korlayırıq.

Ana-bala heç nə anlamadılar, bir-birinə baxdılar, dinib-danışmağa söz tapmadılar.

Bir vaxtlar “qoyun əlinizdən öpüm!”, “kaş beləcə bir atam olaydı” demək istədiyi, üz-gözündən nur sızan qocayla yenidən rastlaşacağını ağına gətirməzdi Gülbəniz. “Möcüzənə inanmayanın damarlarından axan nədir, İlahi?! – pıçıldadı hələ də mat qalmış Dilrubə xanım.

–Gəlin ardımca.

–Hara gedirik, ana? – Gülbəniz təəccübünü gizlədə bilmədi.

–Bilmirəm, qızım, görək doxtur bizi hara aparacaq. Bəlkə, kimnənsə bizə məsləhət verməyi xahiş edəcək? – Ürəyi elə döyünürdü ki, az qala sinəsini deşəcəkdi.

Pəncərələrdən ağ ipək pərdə sallanan otağın qapısını tıqqıldadanda, Suxay həkim çevrilib arxasına boylandı: yolçular gəlir? Dörd yanı qara pərdəyə tutulmuş çarpayını görəndə, Gülbəniz “Vaayy!” – deyə Dilrubə xanımı qucaqladı.

–Bu nədi, ana?! Yoxsa... – səndələdi.

Çox üzlərlə rastlaşmış Suxay həkim hər şeyi qabaqcadan ölçüb biçmişdi. Gülbənizin qolundan tutdu:

–Mən belə deməmişdim axı, qızım! –Məzəmmətlə Dilrubə xanıma baxdı. – belə hallarda çox ehtiyatlı olmaq lazımdır, bilirsinizmi? Bu sizin axtardığınız Mübarizinizdi. Düzünü desəm, vəziyyəti son dərəcə ağırdı. Çoxlu qan itirib, komadadı. Nəticəsini gözləyirik, – çiyinlərinin çəkdi.

–Amandı, bircə bunu deməyin, yalvarırıq!

Dilrubə xanım gah həkimə, gah da dodaqlarını gücü gəldikcə dişləyən, xısın-xısın ağlayan Gülbənizə baxdı. – Bizə köməyinizi əsirgəməyin, nə lazım... biz hazırıq... necə olursa olsun. Məsləhətinizi deyın.

–Doğrusunu desəm, şansımız çox azdı, yalnız möcüzəyə ümidliyik. Əzikləri, sınıqları düzəltmək, bərpa etmək mümkündür. Çətinliyin biri budur ki, Mübariz çoxlu qan itirib. Bax, burda vəziyyətimiz...

–Sizə qurban olum, doxtur, lazımı qədər taparıq, tanış-bilişlərimiz də kömək edəcək. Hələlik qoy mənim qanımlı yoxlasınlar. Dəqiq bilirəm, mənim qanımlı yuxarı qrupdandı...

–Mənim qanımlı da birinci qrupdandı. Mübarizlə həmyaşdıq! Qanımlı eynidi, yoxlamağa ehtiyac duymuram. – Gülbəniz hönkürəcəyindən qorxub əlilə ağzını tutdu, dəhlizə qaçdı.

–Bu lap yerinə düşər. Tərslikdən bazadan qan götürmək çox müşkuldü, çatmır. Donorlara müraciət etmişik. Bu gün bir neçə ağır xəstə gətiriblər, görək necə olacaq...

Tibb işçiləri dəvət olunanları qonşu otağa çağırırdı. Əvvəlcə Dilrubə xanımı, ardınca da Gülbənizi xüsusi cərpayılara yerləşdirib, qollarının dirsəkdən yuxarı hissəsini burulmuş tənziqlə sıxdılar. Gözlərinin bağlı olmasından narahat olmasınlar deyər üzvlərini yana çevirdilər, iri iynə ucluğunu onların qollarına sancdılar. Lazımı qədər qan götürüldükdən sonra, Dilrubə xanımla Gülbənizə cərpayıdan qalxmamalı olduqlarını dedilər.

***

Hər biri ilə bənzər günlər Gülbənizə çox görünsə də, dözməyə məhkum idi. Gəlib-gedənlərdən ehtiyatlanan Surxay həkim heç kimi xəstəyə yaxın buraxmırdı. Vaxtaşırı qanköcürmə aparatı və oksigen yastığını dəyişdirirdi...

Canından çox sevdiyi Mübarizi Gülbəniz aynabəndin arxasından görə bilirdi. Axıtdığı göz yaşlarından, iztirablı yalvarışlarından nə Mübarizin, nə də xeyli aralıdakı korpusda müalicə olunan Babasının xəbəri yox idi. Atayla bala bir-birilərindən xəbərsiz günlərini keçirirdi.

–Ay Allah bəndələri oğlumdan bir xəbər deyin, noolar? Hardasan, Mübariz? – soruşanda, ətrafdakılar yüz cür bəhanəylə sakitləşdirməyə çalışırdı onu. İynə-dərmanı əsirgəmirdilər...

Hərdən Mübarizin iniltisini eşidəndə, Surxay həkimin üzündə təbəssüm yaranır, nəyəsə inamı artırdı. “Deməli, müalicə düz aparılır”, – öz-özünə pıçıldayırdı.

Günlər həftələri, ayları dəyişsə də, Mübarizlə Gülbəniz görüşə-dilləşə bilmir, narahatlıqları dözülməz həsrətə çevrilirdi, hərçənd Mübariz tam huşsuzluqdaydı. Qaranlıqda çabalayır, deyəcəyi sözləri kimsə eşitmirdi. Adlı-sanlı göz həkimlərinin də diaqnozları hər şeyi dolaşığa salmışdı. Hamı eyni sözü təsdiqləyir, təəssüflə “gözlərinə əncam yoxdu!” deyirdi. “Yaddaşı qayıdırsa, gözlərinə – inanmıram,” – son nəticə beləydi.

***

...Gecənin əhədini oyaq qalmasıyla kəsən Gülbənizin davranışı anasına da rahatlıq vermirdi: gah üzü üstə susur, arxasıqaltda sızıldayır, gileylənir, gah da sualları tez-tez dəyişirdi.

–Yüz fikir bir borcu ödəməz, qızım. Əlimizdən nə gəlir dözməkdən başqa? –Dilrubə xanım qalmışdı ələcsüz.

Həkimlərin him-cimlə danışmasından Gülbəniz yəqin etmişdi: Mübariz ömürlük kor qalmağa məhkumdur.

–İstəmirəm onun dost-tanışdan uzaq durmasının şahidi olum. “Dost dostu tən gərəkdir...” – deyiblər. Mən ondan artıq deyiləm ki. Bu ola bilməz, eşidənlərin lənətinə tuş gəlsəm də. Qərarım qətidir.

Candan sevsə dost dostunu, yetişəcək muradına,
Dostluğundan bezməz ürək, and içibsə Yaradana.
Sınəsini deşsə xəncər, ləkə salmaz dost adına,
Haray salar, dağlar aşar, çatar dostunun dadına.

–Qızım, səndən başqa kimim var, bəs məni fikirləşmərsən? Bəs mən nə etməliyəm? Hamı bizə barmaqarası baxar, axı hər şeyin həddi var. Bilirəm, sən onu, çox sevirən. Əndazədən çıxmaq da axmaqlıqdı, bala. Alınmır sizinki, ha çalışsan da! Qismətdən artıq...

–Bu sözlərdən əl çək, ana! Məni dilə tutmağından utanıram, uşaq deyiləm ki!

–Balam mənim, həvəsdi, bəsdı. Nə olubsa, olub. Yaxşı fikirləş! Axı sizin heç nikahınız da yoxdu, bilirsənmi? Nə olsun ki, sevirsən? Əlaqələriniz havadan asılıdı, bunu dana bilməzsən. Onun ailəsini belə tanımırsan. Bəlkə, onlar səni evlərinin kandarına belə buraxmadılar, onda necə? Bir də, bir də götür-qoy elə, sonra gec olar, peşman qalarsan. Başıma gələnı təkrarlama.

–Nə deyirsən, de, öldü var, döndü yox. Həkimlərə yalvaracağam: qoy gözümün birini Mübarizə implant etsinlər, ya da hər hansı bir hissəsini...

–Axı bu ağlasığmaz fikri kim sənin başına salıb, bala?! Bizdə belə əməliyyat hələlik fərziyyədi, bacaransa yoxdu. – Suxxay həkim də Gülbənizi inandırmağa çalışdı. – Gücümüz çatası iş deyil, inan.

–Çatar, doktor, təkı insanda istək olsun. “Risk- blaqorodnoye delo,”- deyib ruslar. “Tutar-qatıq, tutmaz- süd,” – deyib bizimkilər.

–Yox, mən belə risqə qol qoya bilmərəm, əllərimi kəsərlər, bilirsən? Deyilənə görə, belə əməliyyata hələlik xaricdə cəhd edirlər, o da çox nadir halda, qorxuludu, yaxşı nəticə alınmır.

–Əgər istəyim baş tutmasa, gözlərimə sirkə turşusu tökəcəyəm!.. Ola bilməz ki, Azərbaycan boyda bir məmləkətdə səsimə səs verən tapılmasın. Ya təklifim, ya da...

–Qızım, bu təklifinə...

–Olum, ya ölüm, ayrı yolum... – Gülbənizin hıçqırtısı Suxxay həkimi sarsıdırdı.

...Fikirləşməkdən Dilrubə xanım yumağa dönmüşdü. Özünə rahatlıq tapa bilmir, nə də dərđini deməyə simsarı yoxdu.

– Başıma haranın külünü töküm, ya özümə qəsd edim, bəlkə... Bu qız niyə tərslik edir? Görəcəkli günlərim varmış. İlahi, sən kömək ol bu biçərələrə! – Köksünü ötürür, yol-irizə boylanır, baş alıb gedən buludlara həsədlə tamaşa etməkdən yorulmurdu.

Neçə həftəydi ki, Gülbəniz dinib-danışmır, şaxta vurmuş çiçək kimi solur, anasının yalvarışlarına məhəl qoymurdu. Suxxay həkimin də ısrarla doğrayıb-tökməsi işə yaramırdı.

– Axı niyə, niyə, niyə cəhd göstərmirsiniz, doktor? Mən ki dilimdən yazılı halda iltizam da verirəm?!

– Qızım, birinin oduna, başqasını yandıra...
– Mən başqası, o isə birisi deyil. O, mənim varlığımı, niyə inanmırsınız?! – zülüm-zülüm ağlayır, şıltaq uşaq kimi ayaqlarını yerə döyürdü.

– Sən onu elə belə də...
– Xeyr, istəmirəm ki, o, məndən xəcalətli olsun, tanış-bilişlərdən gizlənsin, onu görənlər “fağıra bax!” deyib oturduqları yerlərindən uzaq dursunlar. Çox istəyirəm ki, bu əməlimdən onun xəbəri olmasın, oturub söhbətləşəndə, bir-birimizin gözünün şöləsini görək. – uşaq kimi gülümsünüb Surxay həkimin boynunu qucaqladı.
...Gözlənilməz halla rastlaşan bir neçə məşhur həkim konsiliyuma toplaşdılar. Məxfi olsun deyə əməliyyata gecə başlamaq qərara alındı, əlbəttə, çox çək-çevirdən sonra.

Dan yeri qızarırdı. Günəşin al şəfəqləri yavaş-yavaş görünürdü, ətrafa nur saçılırdı. Professor Əlibəyli üzündəki örtüyün bağlarını açdı, eynəklərini cərrah masasının üstünə qoydu, alnından sızan tər damcılarını yorğun-yorğun sildi, köksünü ötürdü, qəddini düzəltdi, yavaş addımlarla gəlib həyətdə hovuzun yanındakı skamyada əyləşdi, gündoğana boylandı.

– Allahım, sən bizə köməyini əsirgəmə, noolar!... Biz əlimizdən gələni etdik, qoy uca göylər kəramətini əsirgəməsin!

– İnşallah, inşallah, professor! – axşamdan bəri əməliyyatı monitorda izləyən Surxay həkim dərindən nəfəs almaqdan da ehtiyatlanan həmkarlarının əllərini sıxdı, gümanını onlarla bölüşməyə çalışdı...

***

... Gecəni gündüzə qatan Dilrubə xanım hələ də qaranlıqda, narkoz altında saxlanılan Gülbəninizin qaldığı palatanın qapısından uzaqlaşmırdı. Üzünü göylərə tutur, “kaş madarım məyus olmasın!” – deyə yalvarır, dərini içinə vururdu...

***

Altı aydan artıq vaxt keçmişdi Mübarizlə Babaşın Musa Nağıyev adına xəstəxanadakı müalicəsindən. Heç bir ürəkəçən nəticə alınmırdı, xırda işartıdan başqa.

Dilrubə xanımın gətirdiyi mer-meyvəyə, yemək-içməyə toxunan yox idi: pəhriz saxlanılmalıydı. Qızına ürək-dirək verilsə də, Mübarizdən arxayın ola bilmirdi. Gecələr yuxuları da onu əldən salırdı.

Babaşın əməliyyata ikinci dəfə götürülməsi işləri dolaşdırmışdı.

– Çox təəssüflənirəm, amma sağ ayağınızla vidalaşmaq zorundasınız: lənətə gəlmiş qanqrena durmadan artır, – Surxay həkim xeyli götür-qoydan sonra utana-utana Babaşa yaxınlaşdı, əlini onun çiyninə qoydu və özü-özündən narazı halda palatadan çıxdı, dəm verdi zəhərə qalmış siqaretin tüstüsünə.

Babaş susdu, köksünü ötürdü, rəngi qaçmış halda uzandı çarpayıya. Uzun müddət gözlərini yumdu, verəcəyi qərarının əsirinə çevrildi. Səhər erkən Surxay həkim qapını ehtiyatla açdı, ətrafa göz gəzdirib Babaşa sarı yaxınlaşdı.

– Bilirəm, sizinçün çox çətindi, amma başqa çarəmiz yoxdu.

– Tək mənim başımda görünməyib ki, – maddım-maddım həkimə baxdı. – Barı oğlumun gələcəyinə əncam tapılaydı, – güclə səsləndi. – O, mənim ilkimdi. Bütün varımdan keçməyə hazırım.– Gözlərindən süzülən yaş onun fağırlığını bir qədər də artırdı.

– Babaş kişi, belə hallarda biz özümüz qurban deyir, niyaz verir, yalvarırıq, inanın!

– Mübarizimi dost-tanış yanında bikef görsəm, tab gətirmərəm. Heç o da dözməz, bilirəm hikkəsini, tərslikdə... Heç nə görünmür gözümə, – deyəndə, qapı döyüldü. Tibb bacısının yardımıyla əl arabasından enməyə çalışan Mübariz əllərini yan-yörəsinə uzada-uzada palataya girəndə, Surxay həkim eynəyini gözünə taxdı, göz vurdu ki, Babaşı aparsınlar. Mübarizin qolundan yapışıb yaxınlıqdakı kresloya əyləşdirdi, həlim səslə dilləndi.

– Bilirsənmi, oğlum, mənim də işlərim müşkülə dönəndə, günlərlə küskünlükdən uzaqlaşa bilmirəm, yeməkdən vaz keçirəm, çıxış yolu axtarıram. İnsanların üzündə ümitsizlik duyanda, çox

sıxılıram. Elə ki, uğur üzümə gülür, otağımdakı masanın üstündəki-ləri kənara itələyib dəcəl uşaq kimi dıqqıdı çalmaq, atılıb-düşmək, insanları güldürmək istəyirəm. Adamların çarəsizliyini görəndə, əsəbləşirəm.

Mübariz cıncırını çıxarmaqdan belə ehtiyatlanırdı. “Yaxşı insanları tapmasan, həyat necə görünərdi, İlahi?” – fikirləşirdi. “Baş-qasının dərdinə biganə qalmayanlar daim hörmətlə anılırlar!” – belə deyərdi rəhmətlik Əhməd müəllim ədəbiyyat dərində. Mübariz anlayırdı: Surxay həkimin söhbəti onu ovundurmağa yönəlib. Çalışdı ki, nəşə desin, amma nədən və necə başlayacağını bilmirdi.

– Başına gələnlərdə... – xeyli duruxdu, – özümü qı... qınayırım, – nəhayət fikrini tamamladı. – Zəhmətinizə görə... elə utanıram... sizin səsinizi... – hər kəlmədə başının oyan-bu yana əyilməyindən ehtiyatlanırdı. Birdən rəngi qaçdı, nə deyəcəyini unutdu, qaldı yerə baxa-baxa.

– Elə demə, oğlum, xəcalətli düşmənin olsun. (“Deyəsən yaddaşı qayıdır.” – fikirləşdi).

– Yaxınlarımı... görməkdən ... – daha heç nə demədi; tər damcıları alınıdakı sarğıni isladırıdı.

– Darıxma, hər şey yaxşılığa doğrudu... Məktəb illərində eşitdiyən bir kəlamı xatırlayırsanmı? “Səbr elə, halva bişər, ey qora səndən... – arxası necəydi? (Xeyli duruxdu, amma Mübarizdən cavab eşitmədi,) – bəsləsən, atlaz olar tut... (istədi ki, Mübariz kəlamı qurtarsın, alınmadı) yarpağından.” Təəssüf ki, müəllifini unutmuşam. Biz həkimləri bağbana bənzədirlər: əkdüyünün barını görəndə, elə sevinir ki.

Mübarizin üzündə görünəcək təbəssümü axtarırdı, amma... Əlini onun çiyinə toxundurdu, ehmalca sıgalladı, barmaqlarını oynatdı.

– Səninlə açıq danışmaq istəyirəm, oğlum. Başına gələnlərdən xəbərim var. “Kim danışdı?” sualını eşitmək istədi, alınmadı. – Kədərli tarixçə yaşamısan. Mübariz nəyisə xatırlayırmış kimi gözlərini qıydı. – Mən də istəməzdim – (“özünə qapılısan” söz birləş-

məsini qəsdən demədi), amma bu baş verib. Düşdüyün vəziyyətdən qalib çıxmağın ətrafdakılara dərdsi, başa düşürsənmi?

– Nə, nə dediniz? Bəli, bəli, – sanki yuxudan oyandı, diksindi.

– Çox çətindi, anlayıram. Əndişəsiz ömür yaşamaq o qədər də maraqlı deyil. Bərkə-boşa düşmədən yaşamaq təmiz suyu bulan-dırmaq kimidi. Mənim başıma gələnləri bilsən, çiyrimi qucaqlayar, qoçaq sanarsan. Kişi inildəməz. “İş adam başına gələr,” – deyiblər ulularımız. Bilirsən, “Göy-göl” necə yaranıb?

– Mən onda olmamışam... axı... – Surxay həkim bu sözlərdən elə sevindi ki!

– Bir zamanlar Kəpəzin zirvəsi əlçatmaz olub. Qəflətən yaranan zəlzələ o boyda nəhəngi yerindən oynadı, töküb dağ çayının üstünə. Sonda bütöv bir gözəllik yaranıb. İnsanlar yaranan bu möcüzəyə valeh olur. Bax, bu yerdə “Qurban olum o şərə ki, içində xeyirim ola,” – deyiblər. Necə olur-olsun, dözməlisən, heç olmasa özünü sənə qurban vermək istəyənin xətrinə, bildinmi kimi nəzərdə tuturam?

Deyilənləri eşitsə də, dinmədi Mübariz. Surxay həkim əlində bayaqdan bəri fırlatdığı siqareti alışırdı, tüstüsünü gücü gəldikcə sümürdü. Mübariz yorğun-yorğun əsnədi, əllərini sıxmaladı. Hiss olunurdu ki, getmək istəyir.

***

Xəstəxananın o biri başındakı palatada üz-gözü sarğıya tutulmuş Gülbənizin yastığına baxa-baxa əriyən Dilrubə xanım hardan biləydi: gözgörəti qurbanlığa dönən qızı bir zamanlar alabəzək şəkili kitabdan əzbərlədiyi şeiri öz-özünə “oxuyur”.

Bilsəydim sən məni sevmisən qəlbən,
Uçardım qayadan sənə xətrinə.
Bir udum nəfəsin üzümə dəysə,
Dəyişməm bir tala çəmən ətrinə.

İllərdi küsmüşdü cavanlıq hissini,
Sıxırdım gərilməmiş əsəblərimi.
Gah atəş olardım, gah da ki tüstü,
İçimə vurardım, sənəin xətrinə.

Çətinmiş lal olmaq dil bilə-bilə,
Kimsədən gizlənmək tər silə-silə.
Yarandım bir damcı, qatıldım selə,
Çevrildim çırağa sənəin xətrinə.

Kimlərə qınağam, kiməsə-alqış,
Sandılar insanlar, qulağım karmış.
Hardasa, bəlkə də, günahım varmış,
Kaş üzüm güləydi sənəin xətrinə.

Çağır ki, mən sənəin səsini yetim,
İstəyəm hər kəsəin qolundan tutum.
Haqlının, yaxşının əlindən öpüm,
Yarayım halına sənəin xətrinə!

– Qızım, nə baş verir? Niyə dinib-danışmırsan, əllərini tər basır. Bəlkə həkimi çağırım?

– Heç nə istəmirəm, anacan... Tək özümü yox, həm də... sənəi düşünürəm. Dünyaya gələnnən başın qovğalardadı. Məni tapdın-tapmadın, üzün gülmədi.

– Elə demə, gözümün işığı! Sən mənəim dünyamsan, parlayan günəşimsən, nur saçan ayımsan! – boynunu qucaqladı, əlindən öpdü, – çalış, bədbinlikdən uzaq olasan. İndi-indi həyata başlayırsan, darıxma. Bizim də küçəmizdə (istədi “toy olacaq!” desin), bizim də ulduzumuz parlayacaq, hökmən! Olanları unudarıq, inşallah!

– Bəs haçan, anacan, haçan?! Elə hey tovlaşdırırsan mənəi, – hər ikisi hönküdü...

***

Yaşayış yeri uzaq olduğundan, laboratoriyada heç kəs Gülbənizdən xəbərdar deyildi, narahat olsalar da. Babaşla Mübarizə ana-balanın baş çəkmələrini, pay-ülüş gətirmələrini təkcə Surxay həkim bilirdi, hərçənd, görüşə qadağa qoyulmuşdu: belə şərtləşmişdilər. Bu daha münasib sayılırdı.

Mübarizin durumunda az-çox görüntülər hiss olunsada, Surxay həkim məqsədyönlü suallara üstünlük verirdi – yaddaşını qaytarmaq üçün.

– Məni ... h... haçan bura... xacaq... professor? – Mübariz güclə pıçıldadı.

– Vaxtı var, oğlum. Gözündəki əndişəni nə qədər tez yox edə bilsək...

– Yanıma gə... gedən yoxdu? – soruşanda, Surxay həkimin üzündə təbəssüm göründü. “Güldü, güllər açıldı” – deyərdi anası onu atıb-tutanda. “Deyəsən, işlər uğurla gedir”, – düşündü.

– Gözlərim görmə...ək, day-day? – Professor ciddiləşdi.

– Hələ ki, ümidimizi itirməyə, oğlum. Deyilənlərə dəqiq əməl edə bilsən....

Son zamanlar Mübariz tez-tez əsəbiləşirdi. İynə-dərmandan sonra bir neçə saat lam qalırdı. Bu, Surxay həkimin də nəzərindən yayınmırdı.. Bir dəfə Mübariz üzünün sarığını dartışdırdı ki, ətrafına boylansın. Kənara tullamaq istədiyi sarıq topası əlinə dolaşdı və stolüstü lampaya ilişib yerə saldı. Lampanın yerə çırpılmasından yaranan partlayış dəhlizdəki növbətçi həkimi bərk təşvişə saldı. Səsküyə yürüyən həkim tibb bacısına “sakitləşdirici vurun!” – deyə çığırdı. Səhərisi gün Surxay həkim professor Əlibəyliyə zəng çalib məsələdən xəbərdar etdi.

– Bir saatdan sonra xəstənizə mütləq baş çəkərəm, narahat olmayın, – deyib dəstəyi asdı. Bu arada Mübariz hələ də yuxudan ayılmamışdı. “Məktəbdən qayırdı Minayə ilə, əl-ələ tutmuşdular, sevinə-sevinə gülüşürdülər. Yaxınlıqdakı kəhrizin suyundan doymayan nəhəng çinarın kölgəsinə çatıb oturdular. Özünün yazdığı şeiri oxuya-oxuya xalası qızının gözlərindən ayrılırmı, təzəcə hörülmüş saçlarını sıgallayır, hisslərinə hakim olmağa çalışırdı. Minayə

qanadlanıb uçur, uzaqlaşır. “Sənin vəfasız olduğunu ağıma gətirməzdim, xalaoğlu! Az da olsa məni xatırlayırsan? Məni niyə uçuruma itələdin? Gözləməzdim səndən, tamahının quluna çevrildin, eləmi, əhsən?”

Mübariz oxumağında:

Göstər qüdrətinlə yolumu mənim,
Üz tutum göylərə, qıbləyə sarı.
Artır taqətini, zorumu gəlmiş,
Yollayım ruhumu Kəbəyə barı.

Baxaydı gözlərim cahana sənle,
Yazaydım serimi şəhanə sənle.
Demə ki, sözlərim bəhanə, sənle
Yol gedək O elə, obaya barı.

Bir zaman “dilibilməz” oldum, nə çarə,
Kimlərə görünməz, solğun, biçarə.
Bir qədər sevilməz, ya da avarə,
İtməsin dözüüm, kirdarım barı!...

– Xeyir ola, qəhrəmanımızdan görünməyən iş! Neçə vaxtdı səsini çıxarmaqdan “utanan qoçu”, niyə dəcəllik edir? – deyib yorğanın ucunu ehmalca dartışdıranda, Mübariz diksindi, yataqdan sıçradı, ayaqlarını salladı. Küt ağrı bədəninə çalxalasa da, bürüzə vermədi.

– Eey, ey, belə də yox, də! İşimizi korlama görək. Necəsən, bacıoğlu? Nədən şikayətin var? – hiss olunurdu ki, Mübarizin qollarının açıq yerlərində tər damcıları qabarcıqlanır.

– Elə bilirsən, daydayın səni unudub? İnanma, sadəcə məqamı gözləyirik. Eşitməmişən, xəstə nə qədər darıxsın da, armud vaxtında yetişər. İndi işin nə yerdə olduğunu öyrənərik. Sən səbrini itirmə, yaxşımı? – deyə-deyə xəstənin üzündəki sarıqı açdı. – Ağrı duyursan ki? – yanaqlarını ehmal-ehmal sığallayırdı.

– Xeyr, pro...fessor, – dişlərini xırçıldatdığı aydınca eşidilirdi.

– Qorxma, qorxma, olan şeydi, xeyiri var. – Mübarizin tük basmış yanaqları bir dəri-bir sümük idi. Əlilə sifətini sığallamaq

istəyəndə həkim, – bir müddət qaşınma hiss edəcəksən, bu normaldı, amma dözməlisən, – dedi.

– Yaxşı, – yanaqlarını tərپətdi.

– Daha bəsdı, axırıncı qatlara dəyməyin, – professor köməkçisinə səsləndi. – Bir qədər də gözləməliyik. Bir dözmüsən, bir də döz. Ruslar demişkən: “Pey do dna”, razılaşdıq?

– Bəli, professor, – tez-tez töyşüyürdü Mübariz.

Divardan asılmış radiocihazdan “Allahım, nəydi günahım, günahım nəydi, Allahım?” həzin-həzin şikayətlənən İbrahim Tatlısəsin sədası otağa yayıldı.

– Bax, İbo da bizi salamlayır, onun oxuduqlarından xoşun gəlirmi?

...

– Hərdən mahnılarınla gəzinmək də lazımdı. Şən, oynaq, bəzən də, qəmgin mahnılar. Onlar həyatın güzgüsüdü, düz demirəm?

...

– Gör bir bəndlik mahnı nələrdən danışıır!

Mən gedirəm Ağdama,
Mən gəlincən aqlama.
Bəlkə, getdim, gec gəldim,
Özgəyə bel bağlama.

Qəflətən çimdiklənmiş kimi səksəndi Mübariz. Elə utandı ki, amma bunu heç kəs duymadı, özündən başqa. Beləcə bir utanc hissini yaşamışdı məktəbdən qayıdanda. Elə gözəl hava vardı ki ətrafda. Gizlincə topladığı bir dəstə bənövşəni xalası qızına verəndə, varlığı səsləndi qulağında. Sanki pıçılıyla deyirdilər: “Kişi deyilsən?” Yanaqları od tutub yanacaqdı dostunun şeir parçasını oxuyanda.

Xəlvətcə gizlənir dağda, meşədə,
Boylanır səssizcə düzə bənövşə.
Utanır, “nəğməsin” kimsə eşidər,
Tuş gələr kənardan gözə bənövşə...

İncədir biçimi, boyudur bəstə,
Oyanır sübh tezdən xəfif, ahəstə,
Eşitsə səsinə, sağalar xəstə,
Göz vurur özünə özü bənövşə...

Küsüb vəfasızdan, üz tutub dağa,
Saldırır cismini gücə, sınağa,
Sınmayır borana, qara, sazağa,
Gəlməsin varlığın gözə, bənövşə.

Qoy olsun əmanət bir neçə sözüüm,
Razı ol, şəninə kökləyim sazım.
Əhdimdi toyunda qolboyun süzüüm,
Oynayaq birlikdə, süzək, bənövşə!

– Buyy, sənin şeir yazmağından xəbərin yoxmuş, Mübariz! – dedi, saçlarını yellədə-yellədə, əlindəki bənövşələri iyləyə-iyləyə qaçdı Minayə.

... Nə qədər şirin, ya da acı olurmuş məktəb illəri?! Nə tez uzaqlaşarmış kövrək zamanlar?!

* * *

Gözləri bağlı halda çarpayıda vurnuxurdu Mübariz. Neçə-neçə əhvalatlar çözlənirdi qaranlıq gözlərində. Onunçün şam kimi əriyən Gülbənizi görə bilmirdi. “Niyə xatırlamırsam o yetimçəni? Dodaqlarından sızan duzlu qan damcılarını dilinlə “silmirdinmi” onun? Nə yaman nankorsan!” – desələr, inciməyə haqqın varmı? Axı sən bilmirsən ki, o da sızıldayır, səsinin eşidiləcəyinə inanır...

* * *

... Minayənin Qadalıya qayıtmasından hamı sevinir, bir-birinə gözüydünlüğü verirdi, təkcə fırfıra Qazıdan başqa. Daş atıb başın tuturdu “kipriklərilə od götürən” Minayənin adı gələndə. Həkimlərin cidd-cəhdlərinə baxmayaraq gərdənində ilan kimi qıvrılan hürüklər yerli-dibli yoxa çıxmış, üzündəki çarıqlar, təzə köçürül-

müş dərinin tikişləri onu əcaib hala salsa da, Usubla Məleykə özlərini yeyib-tökürdülər Qazını yola gətirmək üçün. İki ayağını bir başmağa dirəyib “yox, yox, yox” deyirdi firfıra. Baş götürüb itdi günlərin birində. Azayla Şanxanım qalmışdı yollarda.

– Dünyanı gəzib-dolanacağam, gəlinimin tam sağlması üçün var-yoxumu satıb-sovacam, tək onu üzüörtülü görməyim, – həyətin ortasında ağlayır, bir-birini qınayırdı Usubla Məleykə, Qazını lənətləyirdilər yoxa çıxdığına görə. El-oba qudalara təskinlik verir, “Allahın rəhmi gəlsin, əlimizdən nə gəlir!” – deyirdi.

* * *

Neyrocərrahiyyə xəstəxanasının həyətində iynə atsan, yerə düşməzdi insan əlindən. Qoltuq ağacına söykənmiş Babaş, yanaqlarındakı cırmaq yerləri uzaqdan görünən Bacıxanım bilmirdilər şivən qoparsınlar, yoxsa qol götürüb oynasınlar gördüklərindən. Gözlərinə mavi eynək vurmuş Mübarizi yaxınlıqdakı taksiyə sarı aparanda, Babaş dözmədi: qoltuq ağaclarını kənara tulladı, tək ayağı üstə hoppana-hoppana yüyürdü ömür-gün yoldaşının üstünə. Çalışdılar baş verənlərdən təsirlənən həkimlərin əllərini öpsünlər.

Dözməyib hönkürənlərdən, üzünü yana çevirənlərdən xeyli aralıda dayanmış Dilrubə tünd eynək vurmuş Gülbənizi qucaqlayıb dil-tov edirdi. Sərsəm görkəmli, inçəlmiş, kiçik addımlarla yeriyən Mübarizi həkimlərə doğru apardılar ki, sağollaşsın. Mübariz ətrafdakıları tanımırımı kimi sağa-sola əyildi, nə edəcəyini unudaraq yollandı əlini yellədən taksi sürücüsünə sarı. – Unutma oğlum, dediklərimi! – Surxay həkim Mübarizin qolundan yapışdı. – Yavaş gedərsən, yorulmazsan. Hamını, hər şeyi xatırlayacaqsan, inan daydayına! – Professor Əlibəyli, sonra isə Mübarizi öpdü, üzünü gizlətməyə çalışdı, göz yaşlarından utandı...

...Kənd əhli Bacıxanıma toxtaqlıq verir, dözməsini tapşırırdı. Mübariz insanlardan, sanki, hürkürdü: o yan-bu yana boylanır, müəmmal halda gülümsünür, ağzını əyir, öz-özünə nəsə deyirdi...

...Qapı-bacanı verdi-viran qoyan qoyun-quzudan əsər-ələmət qalmamışdı.

– Şükür elə ki, qapıdan “şaxsey” səsi gəlmir, Allaha təvəkkül de, nə gəlir əlimizdən, – deyib susurdu qohum-əqrəba. Həyətin kənarında lal-dinməz dayanan Babaş başını sinəsinə sallamış halda tüstüyə dəm verirdi. Birdən kimsə qışqırdı: “Namazla Rəna qoşulub qaçıb!” Babaş diksindi, yerindəcə atılıb düşdü, dizlərini döyəclədi...

Bir neçə aydan sonra Mübarizi yenidən Bakıya, həkimlərin yanına göndərdilər, yoxlanmalı idi. Əyin paltarını yol çamadanına yığıb üz tutdu vağzala.

Səhəri güc-bəlayla açan Mübarizin ilk dayandığı yer Dəniz-kənarı park idi. Aşağı-yuxarı tələsən adamlara boylanır, veyil-veyil dolaşırdı. Budaqları yeri döyəcləyən salxım söyüdün altındakı skamyada dincini almaq istədi. Birdən yerindən tullandı, sanki, arı sancdı. Üz-gözü qırışdı, baxdı, baxdı, baxdı. Həmin dəniz, həmin dalğalar, qanadları kimlərisə “səsləyən” salxım söyüd. “Hardasan, Gülbənizim mənim?” – pıçıldadı, susdu. Ürəyi elə döyündü ki, az qala yerə sərilməkdə. Əlində tutduğu çantanı yerə atdı, milisdən qaçan sərxoş kimi səndələyə-səndələyə, ora-bura burula-burula yüyürdü “Şəfəq” kinoteatrına doğru. Tələsik addımlarla qalxdı axırını mərtəbəyə. Qapının zəngini basıb gözlənsə də, dillənən olmadı. Döyəclədi, döyəclədi, döyəclədi soyuq dəmir qapını.

– Burada heç kim yaşamır, oğlum, görmürsən, qapını toz basıb? – yaşlı qadın qonşu qapıdan dilləndi. Mübarizin qolları salıqlı qaldı. Pilləkənlərin məhəccərindən tuta-tuta düşdü tanış küçəyə. O yan-bu yana tələsən adamlar təəccüblə ona baxır, uzaqlaşırdı. Piyadalardan biri qeyzlə dilləndi: “Cavan oğlansan, noolub, səhər tezdən səkkiz yazırsan, az iç də!” Mübariz susur, nə edəcəyini fikirləşirdi. Əl çantasını qoyub gəldiyi yerə çatanda, heç nə tapmadı. Yanını qayalara çırpınıb geri qayıdan dalğaların hücumuna sinə gərən iri daş parçasına söykədi, susdu, susdu, susdu. Üzü üzlər görmüş Xəzərin şappılıyla səslənən sularına qarışan qağayı səs-küyünü eşitməmək üçün qulaqlarını qapadı. İçindən gələn “Allahım, nəydi günahım, günahım nəydi Allahım?!” – mahnı səsi elə bil beynini deşəcəkdə. Gözləri dənizin ənginliklərinə dikilmişdi. Əllərini yanına salladı, ayaqlarını sürütləyə-sürütləyə sıldırım sahilə yaxınlaşdı.

Çıxmazsan yadımdan, buna inanma,
Qəlbimə sancılmış tikan kimisən! – pıçıldadı və tullandı
çoxlarına qucaq açan acgöz Xəzərin qoynuna...

* * *

P.S. Həftənin müxtəlif günlərində dalğalarla “salamlaşan”
salxım söyüdün qanadları altında daldalanan skamyaya qara ey-
nəkli, qara ipəkdən tikilmiş uzun ətkli paltar geymiş cavan qadının
küləklərdən yırğalanan budaqları oxşadığını çoxları görürdü. Heç
kəs cürət edib onunla kəlmə kəsmirdi. Günəşin qüruba çatdığını
duyanda, çadrasının ətəyindən yapışıb uzaqlaşır, lal, qaradınməz,
dağlara sərilən dumanla gözdən itirdi, kimsəyə məhəl qoymurdu...

Bakı, may 2011

ŞEİRLƏR

BULUD, HEY!

Halaylanıb a göylərə qıylanan,
Əlçimlənib düzənlərə çırpın, hey!
Quzeylərdən güneylərə yollanan,
Aç yolumu, öz Elimi tapım, hey!

Vətənin yox ağlayasan itəndə,
İtəninlə çağlayırsan yetəndə.
Gəl yolumu bağlama əl çatanda,
Bir yol göstər, yönüm tutum, yetim hey!

Sən kimlərdən alırsan ilhamını,
Qəsd edirsən dünyamızın canına?
İnsanlara qıyma daha, dayan, hey,
Əmələndən, ya felindən yayın, hey!

Viran etdin el-obanı, durmadın,
Günahkarın al canını durmadan!
Fərmanını, buyur, göndər durnadan,
Gəlişinə hazır olsun Yetim, hey!

24.01.2011

GÜC ALIR

Qəfil gəlsə tək səbir,
Hər kəs diqqət kəsilir,
Yolçu nədən səksənir,
Səbəbini kim bilir?!

***

Cüt gələndə səbirlər,
Üzlərdən itir kədər,
Rahatlanır könüllər,
Sıxır bir-birin əllər.

***

Yol gözləsə cüt gözlər,
İnanma tez üzülər.
Üzlərdəki tək gözün
Tənhalıqdan tez bezər.

***

Cüt yaranmış ayaqlar,
Həm əllər, həm qulaqlar.
Təkcə Ürək tək qalır,
Hamı ondan güc alır.

25.01.2011

GÖZLƏRƏ ALQIŞ!

Əcəb yaraşıqdı üzlərə gözlər.
Dünya əziklərə bölünməz olar!
Görünmür gözsüzə göydə ulduzlar,
Ulduzlar gündüzlər solar, yox olar.

***

Sevənlər vurulur gözə uzaqdan,
İstəmən cüt gözü kimsə ayıra.
İtərsə nahaqdan, ya da ki Haqdan.
Tənha gözün nuru bitər, koralar.

***

Batanda ulduzlar zülmətə hərdən,
Gözlər qüssələnər, ahu-zar edər.
Qalxarsa göylərə od-alov yerdən,
Buludlar yolunu azar, yanılar.

***

İstəmə üzlərdə gözlər təklənə,
Gözün tək qalarsa, dərdin çoxalar.
Tək gözün üzündə oxşar yelkənə,
Batarsa dalğadan, sorağı qalar.

***

Bənzəmə, ay Yetim, tənha ulduza:
Ulduzlar Günəşdən qorxar, gizlənər.
Bənzə sal qayaya, dön Ər yalqıza,
Görəndə yalqızı həylər ovçular.

05-15.02.2011

KİŞİ SÖZÜ

Cismini lənət bürüsün,
Qollarımı bağlayan kəs!
Zülmət üstünə yerisin,
Qıyma bata çağlayan səs!

Tutdun “şirin” dilə məni
Qonaq gəldin Vətənimə!
Kəsilmisən mənə qənim,
Nədən səndə qana həvəs?!

İnanma qalib çıxasan
Nahaq saldığın davadan.
Gözlərinə xəncər soxsan,
Əyməz başın sənə heç kəs!

Bil, “qalanı” uçurdacam,
“Şirin yuxun” qaçırdacam,
Səni diri basdıracam,
Olar qəbrin zülmət qəfəs!

Qisasını alar Yetim,
Səyirdərək köhlən atın.
Demə dünya ölüm-itim:
Kişi sözü olmaz əbəs!

22.02.2011

AMAN, TANRIM!

Könüllərdə olmasan,
Dünya-aləm kor qalar!
Pəncərələr, qapılar
Üzümüzə bağlanar.

Uçar dağlar, qayalar,
Dəryalarda dalğalar,
Düzənlərdə tufanlar
Dörd bir yanı parçalar!

Gülməz gözlər, dodaqlar,
Qolumuz çarpazlanar,
Sinəmizdə, mat qalar,
Donar damarda qanlar

Solar bağçalar, bağlar,
Şeytanlar halaylanar,
Sevincindən əl çalar,
Buludlara ucalar.

Göydə Ay da, Günəş də
Üzüqara boylanar.
Yer kürrəsi dayanar,
Susar, ömürlük donar!
Dünyanın gərdisindən,
Yetim cansız sayılar!

26.02.2011

UCA DAĞLAR AŞMIŞAM

Yarpaqlarda susan damcı – göz yaşım:
İtib yurdum, tapammıram, qardaşım!
Bu halımla, denən, necə barışım?
Sərgərdanam, naçarlıqdan çaşmışam.

Yaşayırdım, kimsə məndən küsməzdi,
Yoxsul idim, ya dövlətli, sezməzdi,
Çətinlikdən, asanlıqdan bezməzdim:
Öz evimə mən gözmüşəm, qaçmışam.

Olanıma od vurdular, alışdı,
Söndürməkçün ha yalvardım, çalışdım,
Yağılarla, inanma ki, barışdım,
Dərd əlindən halıma söz qoşmuşam!

Şaxta, çovğun məni əldən salmadı,
Vurdu ürək, öz işindən qalmadı,
Çaşdı yolun əcəl, canım almadı,
Yəqin, sandı, insan deyil, daşmışam!

Bilsin yağı, qiyaməti gələcək,
Haqq yolunda Yetim dava salacaq,
Bu savaşda haqlı qalib olacaq:
Haqqa doğru uca dağlar aşmışam!

11.03.2011

BAHARDA

Vurnuxur küləklər, yatan oyanır,
Günəşin saçından tutan boyanır,
Qar-sazaqdan qorxan yetim dayanır,
Görk olur atəşə, qora baharda.

Dörd yana uzanır yaşıl çəmənlər,
Baş əyir küləyə, bax, yasəmənələr,
Sığınır istiyə qışdan bezənlər,
Düşsə də tələyə, tora baharda.

Hayqırır tufanlar, sevinir torpaq,
Daranır zəmilər yarpaqlayaraq.
Quşlar cəh-cəh vurur, səslənir şaqraq,
Tələsir yuvasın qura baharda.

Yurduma bəzəkdi sevinmək, gülmək,
Hər Vətən oğlunun qədrini bilmək,
Köçkünün arzusu – elinə dönmək:
Tay gəlir yad eldə zara baharda.

Yolundan sapdırsan axar çayları,
Uçurar, dağıdar, salar vayları.
Yetim unudarmı haqqı-sayları,
Bilir ki, gələcək kara baharda!
(Yaz yeli güc gələr qara baharda)

22.03.2011

O NƏDİR?

Bükübdü boynunu, boylanır koldan,
Seçilir güllərdən üzündə xaldan.
Utanır, baxanda ötənə yoldan,
Əl edir, dayanmır, baş əyir hər kəs.

Ömrü gödək olur, dərdə dərmandı,
Onunçün bu həyat göydən fərmandı,
Dəyməyin xətrinə, küsər, amandı,
Dostluğa hər kəslə göstərir həvəs.

Bəzəyir dağları, çölü, meşəni,
Dərdinə məlhəmdi dərdə düşənin,
Qorxur od-alovdan, qardan üşənir,
Titrəyir, qəflətən eşidəndə səs.

Görənin dostudu, düşməyir əldən,
Darıxar evlərdə, ayrılsa çöldən,
Özü bapbalaca, incədir beldən,
Kim doyar ətrindən, kimə edər bəs?!

Dayanır xəfifcə, yetim quzu tək,
Yaz mehi əsdirir cismini tək-tək,
Arılar məsd olur şəhin içərək.
Onun ömür yolu Yetimə bir dər.

25.03.2011

...DİNƏ, ÖYÜNƏ

Gecə də, gündüz də, söy, qarğa, elli,
Sənə yurdsuzluğu rəva qılana!
Düşdün yaman dərdə, qaldın gileyli,
Baxırsan həsədlə deyib-gülənə.

Qolların qandallı, dilin lal qalıb,
Əkib-becərməyə gücün sozalıb,
Tay əldən düşürsən, ömrün qısalıb,
Zillənir nəzərin yolda ölənə.

Başının üstündən qara buludlar
Sürünür quzeydən güneyə sarı.
Bəxtinə elə bir tələ qurublar,
Lap itir gümanın “dərdin bilənə”.

Çürüyür güllələr, pas atır toplar,
Örtübdü üstünü ot gədiklərdə.
Odlanır pöhrələr, alışır kollar,
(Yurdunu baş-ayaq oda tutublar)
Yollanır dağlara, çatır çəmənə.

Əsgər baş qaldırıb baxsa səngərdən,
Yağı gülləsinə tuş gəlir hər dəm.
Ay Yetim, yağışa qur elə həmlə,
Cürəti çatmasın dinə, öyünə!

02.04.2011

KƏDƏRİN

Yamanca kəməndə salıb bizləri
“Avropa birliyi”, ya da “şurası”.
Nə işi düz çıxır, nə də sözləri,
Tez-tez təzələyir “söz tələlərin”.

Bizimçün zamanın üzü qaradı:
Külək tək səmtini dəyişir nədən?
Döndərir çərxini, tərsə fırladır,
Yox edə bilmirik biz dərdi-səri.

Bu necə kələkdə, düşmüşük, bilməm,
Yalanı doğrudan üstün bilirlər?
Kər qalıb qulaqlar, duyulmur kəlməm,
Doğru sözlərimdən “yoxdur xəbəri!”

Dovşana qaç deyir, tazıyasa – tut!
Quyuya quyulayım belə “birliyi!”
Bağırır üstümə: “Sus, yerində yat!”
Uydurur özündən hey kələklərin (!)

İnanma, ay Yetim, yadın sözünə,
Güvən tək Tanrıya, bir də özünə!
Yadın nə vecinə qan tökür gözün,
Yox olur həm gücün, artır kədərin!

03.04.2011

SANMADI

Gedişindən donub qaldım qarşında,
“Qayıt” – dedim, dediyindən dönmədin.
Cövlan etdi qeylüqallar başımda,
Ahım qalxdı ta göylərə, enmədi.

“Bu gedişin sonu – ölüm!” – demişdim:
Həyatıma sanki göydən enmişdin.
Dünya mənə bir zamanlar genişdi!...
Qarşılaşdıq, çaşdım, amma dinmədin.

Yandı bağrım, sən qalxanda yamaca,
Ayrılığın mənə zülüm, həm acı.
İtdin gözdən, boylanmadın gözücu,
“Qürurundan” qürrələndin, sınmadın.

Zaman gələr, qınaq olar vücudun,
Nə dedim ki, sözlərimdən “incidin”?!
Küsdün nədən, niyə mənə acıydın?
Demə, mənsiz yanılmadın, yanmadın.

Sorma, yetər, Yetim ölüb, diridi,
Bayatısı dağda qarı əridir.
O da ölüb-gedənlərdən biridir,
Saz çalsa da, özün aşıq sanmadı.

10.04.2011

VARMİ?

Görən, hara qaçır, tələsir zaman,
Belə tələsməyin əsası varmı?!
Hər kəsi yox edər, verməyir aman,
Zamanın sevməyə kimsəsi varmı?

Hərdən yaranmışı elə çaşdırır,
Gah döyür, öldürür, gah da coşdurur!
Zamanla tutaşsan, inan, baş durar,
Zamanın şeytandan həmləsi varmı?

Zamana hər kəsin ehtiyacı var,
Dəryanın, düzənin, həm yamacın var,
Dərddən qurtarmağa çox əlacı var,
Yetər ki, biləsən həvəsi varmı?!

Dayanmayı, qaçır zaman, ay aman,
Zamanın çərxini kim saxlayacaq?!
Heç macal tapmırıq, düz ömür quraq,
Qorxuruq bizləri tez haxlayacaq.

Yurddan didərginəm, neçə zamandı,
Üzü qara olsun belə zamanın!
Ömrüm sona yetir, Allah, amandı,
Yurdsuz yaşamağın mənası varmı?

Ay Yetim, zamanın halını bil ki,
Onun gərdişindən qurtuldun, bəlkə!
Zaman çağırdığı köhlən deyil ki,
Mahmızın vurmasan, səkməsi varmı?!

15.04.2011

VƏSİYYƏT

Kəndimizə gər qayıda bilməsəm,
Lütv eləyin, mənə məzar qurmayın!
Yad diyarın torpağına gömülsəm,
Siz Allah, qəbrimə bəzək vurmayın!

Beş-üç nəfər dərin quyu qazısın,
Qoymayın ki. adım daşa yazılsın!
Oxusalar pəsdən “Yasin” surəsin,
Sədasını uzaqlardan sormayın!

Nə gül qoyun sinəm üstə, ağlayın,
Nə ismimi könüllərdə saxlayın,
Örtün üstüm, tələsik torpaqlayın,
Kədərlənib məlul-məlul durmayın!

İstəmirəm, kimsə saçın yolmasın!
Unudulsun sözüm, yadda qalmasın!
Kimə gərək, gözlər yaşla dolmasın!
Deyin, gülün, zarafatdan doymayın!

Coşar ruhum, hüznüm kənddə qurulsa,
Hey sevinər, Orda ehsan verilsə,
Əl çalarlar, Yetim, ruhun görünsə,
Sevinərlər: “Haqqı uzaq qoymayın!”

17.04.2011

ARZUMA ÇATDIM

Həsərətindən sızıldadım, küs etdim,
“Yurd” deməkdən dilim üstə tük bitdi,
Yatdı sinəm, əsdi bədən, dil batdı,
Qalmadı taqətim, dözüümüm itdi.

Sağalmadım, düçar oldum pis dərddə,
Axşam-sabah bitməz sitəmlər gördüm,
Bir kərə Onunla “getdiyim” yerdə
Torlandı gözlərim, nur əldən getdi.

Çox çalışdım, qar-sazağa düşməyim,
Yellər qovdu, düşdüm axar çeşməyə.
Sel suları saldı haray düzənə,
Susdurdu cismimi, can sona yetdi.

Könül, tay ağlayıb özünü yorma,
İnsafı yoxdursa, yara yalvarma.
Tapılmır əlacın, gəl üzə vurma,
Səslə əzraili, zamanın çatdı.

Axtardım dərddinin dərdinə çarə,
Qalxsın yatağından fağır, biçarə.
Baş əysin təbibə bir neçə kərə,
Söyləsin Yetimə: “Arzuma çatdım!”

23.04.2011

OLARMIŞ

Dünyanın çərxindən soracağım çox:
Bəni-adəm nədən peşman olarmış?!
Ayrıca kimsədən umacağım yox!
Dost dönüb bir zaman düşmən olarmış?

Yolunda yarpaq tək kövrək əsdiyim,
Bir gün görməyəndə zillət çəkdiyim,
Dünən bir süfrədə çörək kəsdiyim –
Əlimdə közərən eşməm olarmış!

Ayağı altında toza bənzərdim,
Erkən ayaqlanan yaza bənzərdim,
Yan-yana duranda lap bədnəzərdən
Qaçdığım, qoşduğum qoşmam olarmış!

Görəndə sevinər, qucaqlaşdıq,
Göylərdən enməzdik, bilmə, doyardıq,
Ulduz tək buluddan hey sayrışardıq,
Qəflətən quruyan çeşməm olarmış!

İtir, Yetim, inam dostu, düşməne,
Sevinmirəm hərdən gülə-gülşənə,
Çatır vaxtım bu dünyadan köçməmə,
Çaşıb zaman: dost da düşmən olarmış!

24.04.2011

ÇATMASIN

Öz yurdumun ruh oxşayan mehini
Verin mənə, dadı dildən getməsin!
Ayaq qıdıqlayan səhər şəhini
Qatın südə, gücüm beldən itməsin.

Pıçıldayan bulaqların səsinə,
Çəmənlərin arı zümzüməsini,
Bülbüllərin gecə ötüşməsinə,
Susdurmayın, sədaları batmasın!

“Köç düşdüyüm” yurd kənd deyil, şəhərdir,
Suyu dadsız, havası lap zəhərdir,
Həyat ağır, yaşamaq bir təhərdir,
Xəstə düşsəm, çağır əcəl getməsin

Buralarda uca evlər tikirlər,
Küçələri səhər-axşam sökülər,
Orda-burda ağac-uğac əkirlər,
Gözləyirlər həsrət ilə bitməsin.

Sığınmışan bapbalaca otağa,
Çarəsizlik salıb canım yatağa,
Yetmir əlin, Yetim, bağçaya bağa,
Günahkarı arzusuna çatmasın!

28.04.2011

GÜNƏŞ DƏ, AY DA

Sürütlə kürkünü, sürütlə, canım,
Uzaqlaş zamanın qeylü-qalından.
Eşqinlə yaşasın Azərbaycanın,
Nəfsini uzaq tut dünya malından.

Bəs edər dözdüyün haraya, haya,
Bax, günəş söykənib dağa, qayaya,
Yuxuya yollanır axşam çağında,
Duruşa dözməyir bağcan, bağın da.

Milyonlar köç etdi sinəsi dağlı,
Çoxunun qapısı hələ də bağlı,
Kiməsə bu dünya tikədir yağlı,
Kimlərsə can atır, çatsın buluda.

Kimsə xor-xor yatır şirin yuxuda,
Kiminin gəmissi batır qorxudan.
Kimsə ilmə vurur əlində həvə,
Arzusu, diləyi – çatsın murada!

Gərdişi aqilə bayramdı, toydu,
Cahanın sirrini, de, kimlər duydu?!
Çalışdı Yetim də, amma nə fayda,
Gizlətdi sirrini, Günəş də, Ay da.

15.07.2011

DÜŞÜR KƏMƏRDƏN

Yetmişi adlayıb, səksənə sarı
İllər yol götürüb ötür ömürdən.
Bir gün yetişəydim Vətənə barı,
Çox razı qalardım uca göylərdən.

Dərbədər etdilər yurddan-yuvadan,
Tamarzı qalmışam təmiz havadan.
Bir soraq biləydim eldən, obadan,
Çataydı əllərim O elə birdən.

Vətəndə vətənsiz yaşamaq – zülüm,
Lal qalıb, danışmır çoxdandır dilim,
Düşərsə bir zaman elimə yolum,
Sanardım qismətim enib göylərdən!

Kim çaldı ömrümə baltanı, kəsdi,
Doğrayır odun tək, bu nə həvəsdə?!
Burun qollarını, əmr edin: “Bəsdə!”
Tutulsun gözləri qəmdən, kədərdən!

Tükənir taqəti, dözməyir Yetim,
Rədd edir, istəmir, əlindən tutum,
Qoymayı, rəhm edim, dadına çatım,
Sürüşür xəncəri, düşür kəmərdən.

03.08.2011

BAŞLARDIN

Ay ana, halımı indi görsəydin,
Yolardın saçını, yelə verərdin.
Axardı göz yaşın, selə dönərdi,
Durnanın qatarı yolun çaşardı.

Bir dərdə düşmüşəm, dərmanı yoxdu,
Qəsd edir canıma, amanı yoxdu.
Nə tamam öldürür, nə də sağaldır,
Cəllad da mat qalar, ağı qoşardı.

Şirin yuxularda xumarlanırdım,
Kövrək eşq odunda alovlanırdım,
Əsdi qara yellər, odlandı hər yan,
Baxdım dörd tərəfə, gözüm yaşardı.

Deyirdin hər dərdin dərmanı vardır:
Ağzından qopanı yellər apardı.
Ha qaçdım dalınca tutum, durmadı,
Dərviş gördüyündən ağlar – coşardı.

Özün çox uzaqda olsan da, Yetim,
Ananın ruhudur qolundan tutan!
Yalvar, lütv eləsin Uca Tanrı da,
Çün Onun hökmüylə günün başlardın.

13.08.2011

SANARSA

Ay gözüm, işığa əlvida söylə,
Təbibin bıçağı naxələf olsa.
Rədd elə əlini lap nida ilə,
Dərdinə biganə, bitərəf qalsa.

Ümid eyləsə də hər an Tanrıya,
Gərəkdir göylərdən insan yarıya!
Yamandan yaxşını Odur ayıran,
Gül açar arzular, imanın varsa.

Həkim də, alim də Ona inanar,
O desə, gözlərin nuru yaranar!
Şükr edər göylərə, kərəmin qanar...
Durulmaz suları, çaylar gurlarsa.

Dayanmaz heç zaman, bitməz suları,
Zirvədən bulağa bir axar varsa.
Görməzsən quyunun dibini quru,
Dağların başına səpilən qarsa.

Gəl sığın, ay Yetim, Haqqın səsinə,
İnanma qaçanın hay-nərəsinə!
Yetərsə Xudanın nidan köksünə,
Durğuzar cizmini, haqlı sanara!

13.09.2011

RÜBAİLƏR

Ürək dağa dönər, ömür bağışlar,
Sözündən sevinmə dostlar, tanışlar,
Tutar dəstə-dəstə gülü, çiçəyi,
Yürüyər yoluna, dağlardan aşar.

***

Könlündən keçəni deyər bilməsən,
Hər kəs rişğənd edər, tənə söyləyər.
Sızlayan yaranın qanın silməsən,
Ömrünə-gününə fəna deyərlər.

***

Yanar olsa bir şam əgər Xudadan,
Küli-aləm onu söndürə bilməz.
Qaynamırsa bulaq gözü binadan,
Su tökməklə kimsə doldura bilməz.

***

Göy üzünü Günəş bəzər, Ay bəzər,
Gecəni, gündüzü dolaşar, gəzər,
Görməsən göylərdə Günəşi, Ayı,
Torpaq da sevinməz, dərd səni üzər.

***

Yara insanların xeyir-şərinə,
Çalış yaradasan şah əsərini.
Sevindir işinlə nəsillərini,
Qalsın köüllərdə adın yadigar.

***

Mənim talehimi yönəldən dünya,
Mən sənə nə deyim, nələr söyləyim?!
Nə məndən ər oldu, nə səndən ana,
Yox olur görkənim, könəlgəm, dünya!

***

Sənə yaraşarmı qəddar yaşamaq,
Saçına lap erkən dən düşən anam?!
Kim saldı ağlına Ondan boşanmaq,
Günləri atamsız ötüşən anam?!

***

Oğullar böyüdən anadır, ana,
Baş əyək önündə, yalvaraq ona.
Analar ərlərə qul görünməsin,
Ərlər analara bol görünməsin.
Zindanda analar kaş, çürüməsin,
Doğub-törəməyə yaranıb ana.

***

Oturub-duruşundan gərəkdir ki, güc alalar,
Oğrunu qoyma gözdən, bil, yolundan kəc salarlar.
Doğrunu doğru söylə, yalanından bac alarlar,
Qalarsan ayrıclarda, qətlini hərrac sanarlar.

19.03.2012

ÖZÜN BİLƏRSƏN

Üzün qara olsun, ay qədirbilməz,
Qıyqacı baxmağın alçaltdı məni.
Ötüşdün gileyli həm üzügülməz,
Dilacı olmağın sarsıtdı məni.

Qınadın sevgimi, qaraldı qanım,
Dağ çəkdi sinəmə, sızladı canım,
İncitdin bülbülü, kəsildin qənim,
Uçmadı göylərə, əsdi bədəni.

Yanımdan keçəndə, dayanmaq niyə?
Su alıb içəndə, boylanmaq niyə?
Əgər sevmirsənsə, yalmanmaq niyə?
Tutacaq qarğışım bir zaman səni!

Unuda bilmirəm, buna inanma,
Qəlbimə sancılmış tikan kimisən.
Gözüm yolundadı, gülüb qınama,
Könlümdə yurd salmış məkanın sənin.

Açıb qollarını, sarsan boynuma,
Sanaram, ömürlük can həkimimsən.
Uşaqlıq çağımız bənzər oyuna,
Unutmaq olarmı, qəmi qüssəni?

Dəlisov sevənə sevgi qəsd edər,
Çatmırsa eşqinə, dərd şikəst edər.
Zarısa Yetim tək, kim kömək edər?
Səsləyər yollardan ötüb-küçəni!

16.09.2011

AŞIQ ƏLƏSGƏRİN RUHU

Aşiq Ələsgərin yubiley gecəsində

Baba dərviş, dayan, soruşum, bilim,
Haraya uzanır getdiyın cığır?
Yolun açıq olsun, yaxın – mənzilin,
Bir aşiq görüncə, hey məni çağır.

Gəzirəm əyilən, qaçan yolları.
Ünüm yetişməyir uca dağlara,
Axtarır gözlərim qaranlıqları,
Tapmıram aşığı, mən yazıq, fağır.

Yurduydu Göyçənin *Ağkilsə* kəndi,
Ot basıb yolların, tapa bilmirəm.
Bəlkə göyə uçub, ya da yer yedi?
Dərdim çarəsizdi, yüküm lap ağır!

Söz demiş, saz döymüş bu el-obada,
Paylarmış varını qohuma, yada,
Dolaşmış düzlərdə, qarlı dağlarda,
İtdiyi dağlardan itib çal-çağır.

Əsir qara yellər, qan tökür gözlər:
Susub Ələsgərin sazı, avazı.
Dərd basır çəməni, çöldə nərgizi,
Bülbülün naləsi sarsıdır bağı.

Düşüb Ələsgərin məzarı əsir,
Qalıb yağuların əlində yesir.
Ruhu buludlardan bizləri gəzir,
Dolaşır kədərli, həm ağır-ağır.

Aşiq Ələsgərə yas tutur ellər,
Nəğməsi dillərdə, ötsə də illər.
Tapmayır aşığı sevən könüllər,
Yetim sinə döyür, hey deyir ağı.

20.12.2011

HAÇANDI

Haqq-ədalət qalib gəlir, deyirlər.
Haqq deyəni ələ salır, döyürlər!
Haqqı danır, duz-çörək tək yeyirlər,
Bu haqsızlıq haqq sanılır haçandı!

And içirəm müqəddəsə, Qurana,
Gizli, aşkar qəsd edirlər Turana!
Gərək biz də ehtiyatla davranaq,
(Bu dərd məni salıb dağa, arana),
Gecə-gündüz hey qovlayır haçandı.

And verirəm əl açdığın göylərə,
(Cəllad olsa, həqiqəti söyləyər),
Dözəmmirəm yad diyarda “bəyliyə”,
Deyərsənmi, Yurda dönüş haçandı?!

Kənddə, ocaq tüstüsündə boy atdım,
Su olmasa, qarı, buzu qaynatdım,
Dul anama Oğul oldum həyatda,
Darıxıram Yurdum üçün haçandı!

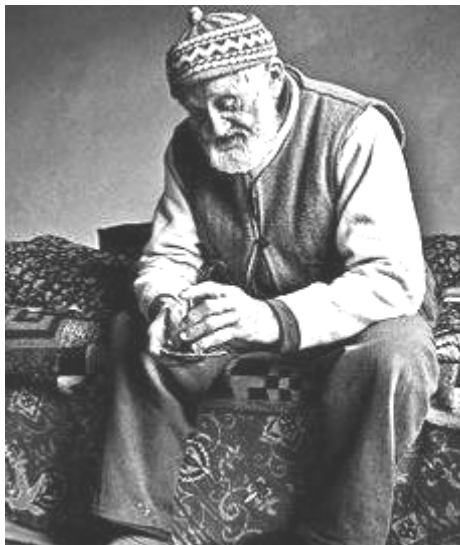
Kimsələrə əl açmadan yaşardım,
Sevinəndə, nəğmə deyər, coşardım.
Hərdən-birdən çətinlikdən çaşardım...
İtir gücüm yaşamağa, haçandı.

Kəndim mənə cənnət, ya da cəhənnəm,
Çətinliklər möhnət, ya da ki məlhəm,
Sanırdım ki, xoşbəxtlərdən xoşbəxtəm,
O yerlərçün həsrətdəyəm haçandı.

Ahım dađı, lap daşları  rid r,
Q rb tlikd  r zgar cismim  r d r,
S yl yirl r: “Yetim, giley bəs edər,
Kim deyər ki, Yurda dönüş haçandı?!”

*P.S. Qiyamətdə bir daş vardır, deyirlər,
Sirli daşdan var xəbərdar, deyirlər,
Qaldıranda yerdən, müdam d y rl r,
Qaldırmasan, günah bilir, s y rl r.*

04-07.01.2012

AY BAŞIN BATSIN!

Astaca yeri yir, gözü od saçır,
Külək cəhd eyləyir, yaxasın açır.
Bir şeytan söyləyir: “Al onu, qaçır!”
Başqası hirslənir: “Ay başın batsın!”

Bir qoca boylanır dörd bir yanına:
Qarısın itirib, didir canını,
Od düşüb yandırır xanimanını,
Yolur saçlarını: “Ay başım batsın!”

Bir sərxoş söz atır yoldan ötənə,
Yüürür, sataşır dil-dil ötənə,
Üzünü turşudur əldən tutana,
Bir cavan səslənir: “Ay başın batsın!”

Qalibmi həyatdan bir kimsə razı,
Varlı da, kasıb da, hamı narazı.
Çalışır, vuruşur, doymayır gözü,
Sonunda vaysınır: “Ay başım batsın!”

Yollar boşalmayı gedən-gələndən,
Cığırklar dad edir yolun əlindən.
Bir nida ucalır Yetim dilindən:
“Əzəldən belədir, ay başın batsın!”

08.01.2012

ЁЛКА – ОДИНОЧКА

Ой ты ёлка-одиночка,
Ветви все в иголочках.
Как попала на поляну,
Себе приют нашла в яме?!
Это место, знай, зайчатам
Ушли сами, а следы там.
В шубу белую одета,
Руки тянутся куда-то!
Не скучаешь по потомкам,
Одной страшно в потёмках?!
Живут иные вон в лесу,
Даже в морозы на носу.
Хочешь, им вестик понесу,
Будут рады все в лесу?!

22.01.2012

YAŞAMIŞAM

Tanrım, məni öz yurduma qovuşdur,
Bülbül güldən, gül bülbüldən doyarmı?!
Əzraildən bir az yolum sovuşdur,
Doğma yurdda ölmək üçün durmuşam.

Tikanlı kol yuva olar bülbülə,
Kaş yuvası məhəbbətlə tikilə,
Didər köksün, görsə evi sökülür...
Bir quş kimi mən də yuva qurmuşam.

İtirdiyim axtardım, arardım.
İnsanlara yalvarardım, sorardım,
Evim yansa, yenisini qurardım...
Öz elimdə ömrüm-günüm sürmüşəm.

Soyuqqanlar qəlbim didir, küsdürür,
Biganələr rişxənd edir, əzdirir,
Yol-irizdə ölsəm, kimsə basdırar,
Unudacaq, mən həyatda varmışam.

Söyləməsəm hamı məni qınayar,
Düzün desəm, inananlar sınayar,
Yetim bilir, necə olur olaylar:
Kimlər gülər, kimlərsə qalar ağlar,
Öz ömrümdən zor ömür yaşamışam.

10.01.2012

QAYIT GERİYƏ!

Yuxuda da aludəyəm hədiyyə:
Bişirələr, göndərələr “hədiyyə”.
Bir sevgiyə ümidliydim “hə!” deyər,
Günlər keçdi, açılmadı “bərəyə”.

Həvəs saldım dağa, düzə, dərəyə,
Gözləyirdim buzlar sınar, əriyər,
İtər duman, dörd bir yandan çəkilər,
Yatmış bəxtim daha qalmaz geriyə.

İlk sevgimə salam verdim, almadı,
Acıqlandım, üz çevirdim, olmadı.
Biləndə ki, qaraçıdan qalmadı,
Məhəbbətim uçdu, qalxdı zirvəyə!

Ötdü illər, yaşa dolduq, böyüdük,
Gənclik sevgim çəmənlərdə “bəy idi”.
Eşidəndə qarı-qoca öyüdün,
Sanırdım ki, bəxt ulduzum səyriyər.

Yuxum qaçdı, olanlarla barışdım,
Çaxdı şimşək, pal-paltarım “alışdı”.
Alovunu söndürməyə çalışdım,
Yana-yana “yuvarlandım” dərəyə,
Hayqırdılar: “Yetim, qayıt geriyə!”

16.01.2012

NİFRƏT, NİFRƏT!

Əzəl gündən nifrətliyəm yaltağa,
Varlı görcək qarşısında əyilir,
Gücsüzlərə əl qaldırır, deyindir,
Güclülərin kölgəsindən ruhlanır.

Gün ərzində dondan-dona geyinir,
Həqiqətdən, doğrulardan yayınır,
Ağasının iti ölsə, döyünür:
Loxmasının tikəsiylə dolanır!

Yalan-yanlış deyilməkdən çəkinmir,
Kimlərəsə öyünməkdən pəhsinmir,
Kasıblardan, əlillərdən yan gedir,
Niyətinə yetişməkçün yalmanır.

Çox üzü var, çox astarı, çox bezi,
Çox sözü var, çox qatarı, çox izi,
Nə yazı var, nə baharı, payızı,
Əl-ayaqda hey dolanır, hallanır.

Qismətimdən, qədərimdən razıyam,
Sevincimin, kədərimin azıyam,
Varlığımın, yoxluğumun özüyəm,
Adım Yetim, günüm ötür, korlanır.

17.01.2012

NARAHATAM

Deyirlər ki, sonu çatır dünyanın,
Dünyamızdan narahatam, narahat!
Top-tüfəngdən aləm yanar, od tutar,
Dünyamızdan narahatam, narahat!

Xaçpərəsti ələ salır iştəha,
Qovur, qırır müsəlmanı bivəfa!
Oda tutur, çəpər çəkir ətrafa,
(Bəd niyyətdən heç kəs görməyib şəfa)
Dünyamızdan narahatam, narahat!

Yaradana ası olmaq günahdı,
Yaradanın adı təkdi, Allahdı.
Xam xəyalla yaşamağın nə haqdı?
Dünyamızdan narahatam, narahat!

Qan-qan demək, qan tökdürmək nə lazım?
Pis niyyətlə ömür etmək nə lazım?
Haqq yazanın yazısına nə pozu?!
Səcdə edək, birgə olaq ən azı!

“Dünya mənim!” söyləyənin haqqı nə?
Məzlum malın yeyənlərin haqqı nə?
Qalmaz Yetim ürəklərdə haqqına,
Dünyamızdan gər olmasa narahat!

18.01.2012

AH ÇƏKƏ-ÇƏKƏ

Axan göz yaşlarım süzülür üzə,
Döyünür ürəyim can üzə-üzə.
Yel qovur qayığı coşan dənizə,
Görənlər yalvarır ah çəkə-çəkə.

Sıldırım sahilə çırpınır dalğa.
Quşlar dövrə vurur, qoparır qovğa,
Bir atlı atını hey çapır dağa,
Görənlər yalvarır ah çəkə-çəkə.

Həsədlə boylanır dağa yalquzaq:
Qovulub sürüdən, hey qaçır uzaq,
Baxır çəməndəki qoçlara “yazıq”,
Görənlər yalvarır ah çəkə-çəkə.

Yarışıb bir sevən yarın əlindən,
Öpür yanağından, öpür telindən,
Az qalır xəncəri düşsün belindən,
Görənlər yalvarır ah çəkə-çəkə.

Əlində çəliyi yol gedir asta,
Zümzümə eləyir pəsdən, ahəstə,
Kökləyir sazını Yetim şur üstə,
Görənlər mat qalır ah çəkə-çəkə.

19.01.2012

ÇAĞIRDI

Haqqın vardır məhəbbətə, sevgiyə,
Çox layiqsən sədaqətə, düzlüyə,
Oğlun, qızın nəğmə qoşa, söyləyə,
Neyləyim ki, durum imkan verməyir,
Dönərikmi bir zamanlar O yurda?!

Geriyə yol hələ-həlbət bağlıdı,
Bilmək olmur, kim haqsızdı, haqlıdı,
Ümid varmı, kim yaramı sağaldar?
Uca Tanrı dərdimizdən halıdı,
O deyərsə, yönə düşər axırda!

Ad gününü təbrik etmək istəməm:
O gün bizi yurdumuzdan ayırdı!
Talehimmi acıqlandı, küsdümü?
Soldu bağça, susdu bülbül bağlarda,
Qopdu tufan, varım göyə sovurdu.

Demədilər, hara qaçım, ya köçüm
Toz-torpaqdan yandı çölüm, ya içim.
Uzaq düşdü qohum, qardaş, ya bacı...
Söndü günəş, zülmət bizi boğurdu,
Dəqiqəmi, saatımı sayırdım.

Oğul körpə, ana xəstə, mən çolaq,
Su yox içək, o can üstə susaraq.
Göydə bulud, yerdə duman, sırsıra,
Naçarlıqdan, ya qorxudan bağırdım,
Köməyimə tək Allahım çağırdım!

Dözmür Yetim qaçqınlığa, “barışa”,
Ha yalvarır, göndərləsin savaşa,
Arzusudu – ərənlərə qarışa,
Əldə qılınc öndə gedə vuruşa...
Bəlkə bir gün bayraqdarı çağırdı!

21.01.2012

AZƏRBAYCANIM MƏNİM

Azərbaycan – sədcəgahlar diyarı,
Bu diyara göz dikənlər çox olub!
Xoş gələnlər – dostu, qardaşı, yarı,
Bəd niyyətlə soxulanlar yox olub,
Leşi qalıb ayaqlarda, qax olub!

Azərbaycan – qəhrəmanlar ölkəsi,
İgidlərin külli-aləm tanıyır.
Verməz yada torpağının tikəsin,
Naxələfi, satqınları qınayır,
Yad torpaqda gözü yoxdu, tox olub!

Azərbaycan – gözəllərin gözəli,
İşvəlididi həm indisi, əzəli,
Vüqarlıdı, bax, Kəpəzi, Göy-gölü,
İnsanları deyən-gülən, məzəli,
Qısqancların çoxu şişə taxılıb!

Azərbaycan dağ hasarlı xaladı,
Yayı isti, qış sərinhallıdı,
Dağı, düzü allı-güllü, ballıdı,
Zirvəsində ağ örpəyi – şalıdı,
Camalını görən yanıb, yaxılıb!

Azərbaycan – yer üzündə möcüzə,
Çox dayanıb yağılarla üz-üzə,
Verməyibdi acizliyin büruzə!
Yetim görsə yurda cumur kor gürzə,
Alar çomaq, əzər başın soxulub!

23.01.2012

QURTARIB SÖZÜ

Kəndimizi yuxularımda çox görürəm,

Sənə qurban olum, a doğma kəndim,
Qəfəsə düşmüşəm, uzaqda bəndəm!
Bir gün görəcəksən qoynuna döndüm,
Unutmaz oğulun Anaya andın!

(Epiqraf əvəzi)

Boylanma uzaqdan hey məzlum-məzlum,
Günahkar özüməm, söy gizlin-gizlin!
Ay mənim nağıllım, ay mənim sözlüm,
Gizlət sinən üstə çəməni, düzü.

Göstərmə yağıya varın, sərવətın,
Sən mənim namusum, arım, qeyrətım!
Düşmən çox acgözdü, yoxdu mürvəti,
Cəllad xislətlidi, söyləyir özü.

Uşaqkən duymadım qoynunda barın,
Sinəndə gül açan axar-baxarın,
Vermə yağılara almanı, narı,
Qıyma sinən üstə uyuya gözü.

Çağırır balaban tütəyi, tarı,
Haylayır buluddan durna qatarın,
Yalvarır, axmasın gur bulaqların,
Axtarır, tapammır itən əzizin.

Haqqındı söyəsən ruhuma hər gün,
Qəmlidir bənizin, gözlərin üzgün.
Tutulsun qoy dili Yetimin bir gün,
Desinlər qurtarib deməyə sözü.

26.01.2012

PAYINI GÖTÜR!

Duz-çörəyim haram olsun nəslinə,
Nə durmusan millətimin qəsdinə?!
Yetər daha, mənə nifrət bəsləmə...
Əvvəl-axır bil ki, peşman olarsan,
Tam burunsuz, ya qulaqsız qalarsan!!!

Orda-burda tək dəlləklik edərdin,
Süfrələrin qırıntısının güdərdin,
Hara desəm, baş əyərdin, gedərdin...
Birdən-birə necə oldu qudurdun,
Çox qudurma, sonra qanın yalarsan?!

Nə müddətdi qəsdlərinə dözüürəm,
Əsir düşmüş qız-gəlinim gəzirəm,
Axıtdığın igid qanın sezirəm...
Gün gələcək, qan içində solarsan,
Güvənmə ki, kimlə qucaqlanırsan!

Qılıqlanmaq, yaltaqlanmaq peşəndi,
Altdan durub yol sulamaq işindi,
Fişləyəne it olmaq vərdisindi...
Vay halına atdan yerə düşəndə,
Qaçar ağan, yolda itər-batarsan!

Həyasızlıq sizlərə çox yaraşır,
Oğlanlarınız yaşılırla yarışır,
Ağa, göyə, sarılara qarışır,
Hey qovurlar, yalvar-yaxar “barışır”.
Hamı bilir, kimə arxalanırsan!

Lənətulla, haçan qandan doyarsan?
Namusunu ayaqlarda qoyursan!

Bilirsənmi sən odla oynayırsan?!
Gələr vaxtın, sirkədən çatlayarsan,
Öz odundan alovlanır, yanarsan!

İrəvanın xalın üzə düzmüsən,
Anlamıram, oğlanmısan, qızımısan,
Yad itlərin “yalın” yeyib qızımısan?
Harda olsan ayaq altın qazırsan!
Yal verənin fişlərinə hazırsan!

Dediklərim sırğa tək as qulağa,
Qorxmursansa, dur “ağandan” uzağa.
(Öyrəşmişən arvad kimi yatağa!)
Gələrsənsə Yetimlə tək oylağa,
Qılçı qırıq tula olub qaçarsan!

27.01.2012

DƏRDİNƏ

Sevilmisən, ya sevmisən, bilmirəm,
Məhəbbətin varmamısan fərqiñə!
Döyülmüsən, ya döymüsən, bilmirəm,
Sədaqətin görməmişən fərqiñi.

Kimə gərək, gərək deyil varlığın,
Kimə gerçək, kimə zail karlığın,
Unutmusan, bilinmir ilqarlığın,
Ülviyyətin sənin üçün fərqi nə?

Keçmişimi, ya indimi duymadın,
Gedişimi, gəlişimi saymadın,
Savaşıma, barışıma qıymadın,
Həyatımı döndərmisən təlqinə.

Mənim üçün səni görmək – qadağa,
Çölün, için kimə örnək, sadağa?
Səndən küsüb yollanardım uzağa.
Bilməsəydim cavanlığın qədrini.

Sən əzəldən yaranmısan “qəməzəli”,
Daha sevmir Yetim sən tək “gözəli”.
“Gözəlliyin” tay andırır xəzəli,
Dərman deyil sevnələrin dərdinə.

28.01.2012

QIŞA BAX, QIŞA!

Dondurursan insanların qanını,
Düzün desəm, inanmırdım gücünə.
Güclüsənsə, al yağının canını:
Ölən-itən deyil onun vecinə!

Yetim-yesir olur sənin əsirin,
Elə sanır, göydən enir dərd-səri,
“Xəzər” donur, andırır buz əsərin!
Az qalıbdı gündüzünə, gecənə.

Susur quşlar, eşidilmir nəğməsi,
Büzüşübdü orda-burda hərəsi,
Bülbüllərin eşidilmir tay səsi,
Kədərlənir bu dünyadan köçənə.

Tufan-çovğun yol-irizi kəsibdi,
Qar yağışı yal-yamacı basıbdı,
Qış qovğası canlılara nəsibdi,
Kar eləməz dözümə and içənə!

Günəş bilir, sən zəifsən, güclüsən,
İsti-soyuq arasında ölçüsən,
Çox öyünüb qəsd eləsən gərçi sən,
Dərd yollayar onun özü köçünə.

Qaçar gecə, gündüz gələr yerinə,
Günəş desə, sular hopar dərinə.
Darıxanda, Yetim qaçar sərinə,
Tanrı özü buyurub bu seçimi.

11.02.2012

DƏLİSOV “YURD” SÖZÜ...

Üzünə dirənib şaxta da, qar da,
Kürkünü geyinib elimdən getmir.
Hayana üz tutum şaxtada, qarda,
Dəlisov “yurd” sözü dilimdən getmir?!

Qovuram tutmağa, qaçır, dayanmır,
Tuturam əlindən, dartır, dayanmır,
Doymur rüyalardan, cismim oyanmır.
Dəlisov “yurd” sözü dilimdən getmir!

Bir ovuc şəh suyun atın üzümə,
Süzülsün alnımda batan gözümə,
Necə sinə gərim itən dözümə,
Dəlisov “yurd” sözü dilimdən getmir?!

Yol verin, yetişim Ziyarətə mən,
Son qoyum sərtləşən əsarətə mən,
Sevinsin məndəki cəsarətə çən,
Dəlisov “yurd” sözü dilimdən getmir!

Hay verin, insanlar, yalvarışıma,
Qoşulun, siz Allah, çağırışıma,
Yoxsa tutularsız lap qarğışıma,
Dəlisov “yurd” sözü dilimdən getmir!

Yurdun viran olsun, yurdum dağıdan,
Gözlərin tutulsun dərddən, ağıdan,
Gəl öldür, qurtarsın canım ağrıdan,
Dəlisov “yurd” sözü dilimdən getmir!

Yetişim yurduma lap son nəfəsdə,
Üz-üzə yatsam da Yetimlə xəstə,
Yollayın əcəlim, tapsın can üstə,
Görsün ki, “yurd” sözü dilimdən getmir!

14.02.2012

TUTAR YALANI DOĞRU

Daha ayaqlarım sözümə baxmır,
Küsüb, yol getməyir yalana doğru.
Yalan qulağımın içindən çıxmır,
Azıram yolumdan yalana doğru.

Gördüklərin kimi deyil həyatım,
Əndişədən bilməm harada batım,
Nə edim ki, sonda arzuma çatım,
Qovuluram müdam yalana doğru?!

Hay salıram, cümlə-cahan oyanmır,
Hərdən şamım yandırırım, o yanmır.
Yalanlardan qaçır zaman, dayanmır,
Bezir özü, gedir yalana doğru.

Yalanlardan hamı bezib, çaş qalıb,
Doğruların səbr kasası tam dolub,
Hara gedir, “görən”, dünya baş alıb?
Qaçır doğru hərdən yalana doğru?!

Vallah, Yetim baş açmayır tələdən,
Tələ quran gen dayanır tələdən!
Yalanları gecə-gündüz törədən,
Sonun çatar, tutar yalanın doğru!

16.02.2012

...SONU ÇATIBDI

Gəlsəydi dost-tanış vida dəmimə,
Sanardım həsrətin sonu çatıbdı.
Yetişsə son sözüm, nıdam hər kimə,
Deyərdim nifrətin sonu çatıbdı.

Yalançı dünyadan kim qalıb razı,
Alan da, satan da olub narazı?!
Gözlərdən qaçmayıb heç nə ən azı,
Deyəsən, həyatın “sonu çatıbdı”.

Mürəkkəb olsa da, həyat – məzəli,
Nə sonu bəllidi, nə də əzəli,
Görməkdən doyardı kimsə gözəli.
Görsə də əcəli onu tapıbdı?!

Bütün varlıqların həyatı – fərqli,
Bənzəməz yolları ölən – qalanın.
Hər kəsin öz ömrü – özünə təpki,
Sonda bəlli olur sonu çatıbdı.

Hərdən şirin olur, hərdən – zəhrimar,
Hər günün, saatın özgə təhri var.
Yetim, həyatının özəl tərzı var,
Deyəsən, ömrünün sonu çatıbdı!

18.02.2012

SÖZÜN DÜZÜ

*Susmasın vicdanın, dilənçi görsən,
Süzülsün gözündən yaş damcı-damcı.
Bir eldə-obada dilənçi varsa,
Elinə utanclıq gətirər ancaq.
Varlı da, yoxsul da qəbahət deyil,
Zəhmətlə yaşansa eldə, obada.
Dilənçi yaşamaq şərəfət deyil,
Möhnətə düşərsən eldə, nəbada.*

El deyimi

...Şaxta insanların kəsir əhədin,
Qarışır tufana, əyir qamətin,
Zülm edir hamıya hey aram-aram,
Hikkəsin göstərir: “Bax, mən də varam!”
... Yolun kənarında sal daşın üstə
Büzüşüb oturmuş qarı tam xəstə.
Duruşa dözməyir görünür, qarı,
Titrəyir bədəni, itir vüqarı!
Saçından qoparır hey buzu, qarı,
Əl açır göylərə, sitir, yalvarır.
Yoldan ötənlərdən aman diləyir,
Kəsilir taqəti, yaman titrəyir.
Qarını görənlər yanır, yaxılır,
Kimsə hiddətlənir, nifrətlə baxır,
Başqası izzətlə ona yön alır,
Gümanı gələnin bölür, paylaşır.
Gizlənmək istəyir qarı baxandan,
Yaşmaqdan boylanır hey altdan-altdan.
Başının yaylığın külək yellədir,
Sağ qalmış çağların qoparır, gedir.
Birdən yaxınlıqda nərilti qopur,
“Qaldırır” qarını göylərə, tutur.
Dili söz tutmayı, ağlayır hərdən,

Yox olur mənliyi, düşür tay heydən.
Maşından boylanır şux geyimli kəs,
Söyüşə, qarğışa göstərir həvəs.
Qarının üzünə nə qalmır desin...
– Ağzından çıxanı yel alsın, getsin,
Sınəmdən əmdiyyin gözüne dursun.
Sən kimi oğulu neynir İlahi,
İllər ötüşdükcə olursan cahil?!
...Baxır maddım-maddım, qarı dillənmir,
Artıq söz deməyə dili var gəlmir.
...Şahidi olduğu bu mənzərədən
Sarsılır bir oğlan, bax pəncərədə.
Yürüyüb qarının öpür əlindən,
Yalvarıb-yaxarmaq düşmür dilindən,
Gətirir evinə, olacağına,
Əhsən mərfətinə, qanacağına!
...Qarının libasın, davranmaq tərzin,
Tanıyır Yetim də, lap sözün düzü.

22.02.2012

QALAR DAĞLARDA

Yaman qısqanıram göydə buludu:
Dolanır azadca nə bəxtiyardır!
Ha qaçsa, inanma, yurdun unudar,
Bilinməz cavandı, ya ixtiyardı.

Günəşi qorxudur kölgəsi hər dəm,
Yurdu göylərdədi, uzaqdı yerdən.
Sevilir dağlarda, ya meşələrdə,
Gəlişi-gedişi bəzən bahardı.

Uzaqdan andırır durna qatarın,
Atəşlər söndürər, vardır tutarı,
Göydə nə itirib, nəyi axtarır,
Elə bil hər şeydən tam xəbərdardı.

Küləklər qovanda hey halaylanar,
Sırası pozulsa, vayvaylar salar,
Tökəndə göz yaşın, dağ naçar qalar,
Ömür-gün yoldaşı yağışdı, qardı.

Çəkəndə yorğanın başına hərdən,
Kimsəyə toxunmaz, yatar göylərdə.
Ruhu yetişərsə buluda bir gün,
Yetim də sevinər, qalar dağlarda.

07.03.2012

QOŞAYAM

Gözümün önündən çəkilmir, Allah,
Elimdə qurduğum evim-eşiyim!
Rahatlıq tapmıram Bakıda, vallah,
Olsa da, ipəkdən yorğan-döşəyim.

Öz bağım, öz bağçam, bostanım vardı,
Düzənim, yamacım, yastanam vardı.
Dost-tanış yanında bir bəxtiyardım,
Sanırdım, elimdə mən də kişiyyəim!

Həvəslə-inadla əkib-biçərdim,
Yaxşını yamandan sayıb-seçərdim.
Arandan yaylağa hər il köçərdim,
Var-yoxum dəvəydi, bir də köşəyi.

Çox uzun sürmədi xoşbəxt günlərim:
Yağılar səpdilər yurduma mərmi!
Kimsəyə yetmədi hayım-harayım,
Məhv oldu bir anda evim-eşiyim.

Ömrümü sürürdüm sərəsər, rahat,
Qəsd etdi düşmənlər yurduma, heyhat!
Olmuşam o gündən Yetim- narahat,
Hücuma Ordumla hər an qoşayam.

14.03.2012.

QALDI

Daha o yerlərdən gözüm yığılıb,
Unutdum, orada nələrim qaldı.
Yox olub şərəfim, üzüm saralıb...
Qocaldım bir il də, qürbətdə qaldım!

Dolandı aylarım, illərə döndü,
Qurudu bağ-bağcam, çöllərə döndü,
Durmadı göz yaşım, sellərə çöndü...
Qocaldım bir il də, qürbətdə qaldım!

Dağlar da dözməyir yağışa, qara,
Tuş gəlir zirvəsi bayquşa, sara,
Düzənlər düşməsin qarğışa barı...
Qocaldım bir il də, qürbətdə qaldım!

Can-can deyənlərin sözləri yalan,
Dili topuq vurur, söyləyir yalan.
Od düşür yurduma, bax, olur talan...
İnandım yalana, qürbətdə qaldım!

Yalandan, talandan qazanan nə çox,
Doğrunu yalan tək yozanlar nə çox.
Yetimə bayatı yazanlar nə çox,
Qovladı inamın, qürbətdə qaldı!

18.03.2012

GİLEY-GÜZAR

(Zindanlarda qarıyan qadınların günahkarı kimdi?)

– Hər an Pünhan Babanın ruhu göydə narahatdı,
Saçından-saqqalından çox “kişilər” qeyrət tapdı:
Qız-gəlinlərlə dolu zindan “yanır”, nə halətdi,
Ağlayır haqq yolunda, zillətlənir, müsibətdi?!
– Məəttəl qaldım, vallah, anaların göz yaşına,
“Kişilər” nədən, deyin, çaşıb olub özbaşına.
Kəsilib qənim kimi bacısına, qardaşına,
Qəsd edir qız-gəlinə, ağlın alır daşqaşınan?!
– “Ananın ayağından yol götürür cənnət bağı,”
Bəs nədən biz onlara çəkdiririk zillət dağı?!
Diz çöküb qarşısında yalmanırıq “sevgi çağı”,
Məhv edər bir gün bizi analar lap qarğışınan.
– Kişilər günahkardı ta qədimi zamanlardan,
Bizlərin haqqı varmı “qisas alağ” qadınlardan?
Qadını yoldan edən kişilərin tamahıdı,
Elə bax bu üzdən də azğınlanır zaman-zaman.
– Qadının fəryadına biganələr xar olacaq,
Batacaq iki gözü, qulaqları kar qalacaq.
El-oba arasında hər işi tarmarlanacaq!
Qıymamaq qadınlara, istəyinə dözək, aman!
– Örlərə xəyanətdən qadınlar da zəlil qalar,
İtirsə namusların, həm günlərlə məlul olar.
Yarı yolda qalarlar, kişilərsiz dul qalarlar,
Qoruyun kişiləri, kişisiz ev – açıq bazar!
– Həddini aşdın, Yetim, məsləhətin geri saxla,
Hər günün, hər saatın dəyanətin görüb, yoxla,
Sağ-salamat ömür sür, hörmətini qoru Haqla,
Qoy desinlər öləndə: “Düz söyləyib giley-güzar!”

20.03.2012

PAYDAN KÜSMƏYİN

Yetimlik əzabın çox çəkib başım,
Böyüdü mənimlə bacım, qardaşım.
Tək yemək-içməkmi mənim istəyim?!
Deyin, bu dünyadan necə küsməyim?

Harada görünsəm gileylənirəm,
Astaca-astaca veyillənirəm.
Özümlə danışır, ya söylənirəm,
Axı bu dünyadan necə küsməyim?

Atasız yaşamaq yaman çətinmiş,
Həyat buludlar tək sirli çətirmiş.
Məni bu dünyaya kimlər gətirmiş,
Axı bu dünyadan necə küsməyim?

Arzular yaratmış həyata gəlmək,
Öyrənmək, oxumaq, hər şeyi bilmək.
Gəldimsə, haqqımdı sevilmək, gülmək,
Axı bu dünyadan necə küsməyim?

Ötürdü illərim ana-atasız,
Sönürdü günlərim fəna, xatasız,
Birdən dedilər ki, “Siz də atasız!”
Dedim: bu dünyadan nədir küsməyim?!

Yetim böyüməsin yaranan kimsə!
Yaranmaq əmrini Xudam veribsə,
Yetim nə karədi, deməsin “Əhsən”!
Səslənsin hamıya: “Paydan küsməyin”!

23.03.2012

...NƏ QƏDƏR!

Azdan-çoxdan söz deməyə çalışdım,
Gördüyümdən, bildiyimdən danışdım,
Demirəm ki, olanlarla barışdım,
Deyiləsi sözüm hələ nə qədər!

Dərdə düşən ağrıları anlayar,
Qeyrətsizlər qeyrətlini danlayar,
Bərkə düşsə, vaxt gözləyər, sınayar,
Deyiləsi sözüm hələ nə qədər!

Günahkarlar sındırmasın güzgünü,
Günahıçün qınamasın özgəni,
Qeyrət varsa, qoy söyləsin düzünü,
Deyiləsi sözüm hələ nə qədər!

Giley dolu “kitablarım” beş oldu,
Səriştəli söz tapmağım iş oldu,
Dərddən-qəmdən yazmağım vərdiş oldu,
Deyiləsi sözüm hələ nə qədər!

Gücü çatsa, Yetim hələ yazacaq,
Kimlərinsə rahatlığın pozacaq,
İnam varsa, yaş ötdükcə dözəcək,
Deyiləsi sözü hələ nə qədər!

24.04.2012

Məktublar, məktublar...

Это случилось во второй половине школьного учебного года (1973-74гг.). Был урок по теме «Сложносочинённое предложение» в десятом классе. К концу урока мной было предложено домашнее задание: выполнить упражнение №114. Вдруг я заметил, что данное упражнение, конкретно, текст упражнения не соответствует условиям темы. Таких упражнений и текстов было несколько! Конечно, я решил выйти из положения и предложил ученикам упражнения, где тема и условия соответствовали друг другу, при этом объяснил ученикам, что в книге допущены ошибки. Ученики не поняли меня и не согласились с моей «дерзостью» по отношению к книге (учебнику) и к авторам. Свои несогласия со мной выразили и учителя школы. Поэтому я перед коллективом учителей и учеников однозначно, категорически заявил: «Об ошибках в учебнике «Русский язык», учебник для 10-го класса (авторы М.Т.Тагиев, Г.Б.Даллакян. Баку: изд. «Маариф», 1973 года) напишу в методический журнал «Русский язык и литература в Азербайджанской школе: «Если я окажусь неправ, перед глазами всего коллектива учителей и учеников стану на колени и уйду с работы, а если будет признана моя правота...»

К концу учебного года я получил письмо (и бандероль с книгой), в котором ныне покойной М.Т.Тагиев благодарил меня, простого сельского учителя.

Как многочисленные книги в моей личной библиотеке, так и «Фразеологический словарь» были сожжены в моем личном доме в селе Куйджаж Джебраильского района Азербайджанской Республики армянскими варварами в Карабахской войне. Но я храню письмо М.Т.Тагиева как самую ценную реликвию, хотя я знал Его издавека. Пусть это письмо украшает мою пятую книгу стихов и рассказов. Без пафосных слов, я горжусь!...

*Бывший выпускник АПИЯ имени М.Ф.Ахундова Алиев М.С.
Баку, 2012 г.*

Уважаемый Мукафат Сурхай оглы!

Письмо, которое Вы написали, передано мне. Большое спасибо за письмо и за замечания. Хотя раздел о сложносочиненных предложениях написан Даллакяном Г.Б. («Русский язык»: учебник для 10-го класса азербайджанской школы / М. Т. Тагиев, Г. Б. Даллакян, Баку, изд. «Маариф», 1973 – ред.), однако я отвечаю за этот раздел в той же степени, в какой мой соавтор. Образец, данный в упражнении 114, не может быть образцом сложносочиненного предложения; предложения, данные в пятом пункте, также не дают сложносочиненного предложения. Нет сложносочиненного предложения указанных (в условии упр.116) типов в «Зимнем вечере».

Оба эти упражнения в новом издании учебника уже исправлены. Приведено другое стихотворение. Но стихотворение «Зимний вечер» Вы на уроке давайте на выполнение с тем, чтобы проверить, во всех ли случаях Ваши ученики правильно определяют сложносочиненные предложения и простые предложения с однородными членами.

Мукафат Сурхаевич!

Ваше письмо вызвало во мне большую и искреннюю радость. Я вижу, что у нас в районах есть учителя, знающие свою специальность и вникающие в каждое упражнение учебников.

Напишите, еще какие недостатки Вы заметили в учебниках (как в учебнике для 10-го класса, так и в других). Может

быть, напишете заметку о своем опыте, о своем подходе к отдельным темам в процессе работы с учениками, как Ваши ученики интересуются и занимаются русским языком и т. п.

В прошлом году вышла у меня и другая книга «Русско-азербайджанский фразеологический словарь». Высылаю Вам этот словарь, может пригодиться в Вашей большой и кропотливой работе с детьми.

С глубоким уважением профессор М.Т.Тагиев

20.02.75 г.

P.S. Будете в Баку, позвоните по тел: 37-50-90

HƏR KƏS HACI OLA BİLMƏZ

«Hər oxuyandan Molla Pənah Vaqif olmaz» deyimini kim fikirləşibsə, ona min rəhmət olsun. Bəzən şəxsiyyətinə yaraşmayan qarayaxmalar deyilsə də, o Vaqifliyini saxlayır. Bundan xeyli əvvəl isə dahilərdən biri «Günəşi örtə də qara buludlar, yenə Günəş kimi öz qüdrəti var», - deyə fikrini bildirib. Vaxt keçdikcə vaqiflər yaranacaq. Belə vaqiflərdən biri ilə 2004-cü ildən daha yaxından tanış olmağa çalışmışam, hərçənd, biz 1960-cı ildən tanışıq. O zaman heç kimin ağlına gəlməzdi ki, bu arıq, ortaboy, sarıbənz oğlana haçansa, sözün yaxşı mənasında, çoxları həsəd aparacaq. Axı, həyat doğurdan da qəribəliklər aləmidir.

1963-cü tədris ilində o, bizdən ayrılıb ordu sırasına getdi. Elə o gündən də Tofiqi elə bil itirdik, səsi, soracağı bizə çatmadı. Sən demə, çoxlarının yanından keçəndə ağız büzdüyü Tofiq o qədər də bacarıqsız deyilmiş. Bizdən xəlvət əlavə məşğələlərə gedən Tofiq indi çətinliklə mənimsədiyi rus dilinin incəliklərini öyrənməkdən ötrü dəridən-qabıqdan çıxırmış, özünün gələcək arzularının doğrulmasına çalışmış. 48 illik müəmmalı tarixcə birdən-birə çoxumuzu təəccübləndirdi: onun lap uşaqlıqdan axtarıb-aramaq, üzə çıxarmaq

bacarığı indi özünü göstərməyə başlayıb, qələmlə davranmaq həvəsi indi bəyan olub. Köhnə tələbə yoldaşlarını təəccübləndirmək üçün «gizlənməmiş». Tofiqi yaxından tanımaq üçün bir neçə kitabını vərəqləmək bəsdir ki, bacarığı haqda ağız dolusu danışasan. Doğrusu, bilmirəm, onu heç olmasa indi necə çağırım: həvəskar şair, dilçi, tarixçi, jurnalist, yazıçı, müəllim, ağsaqqal, yoxsa, əsl Hacı Tofiq. Tərcümeyi-halından bu keyfiyyətli bacarığından xəbər tutmaq mümkündür. Bir müddət Rusiyada qulluq edərkən qələm tutan əlini dinc qoymayan Tofiq uzun zaman doğma Sədərəyindəki həmyerlilərini, gül balalarını elmə, dilə, mədəniyyətə canla-başla həvəsləndirənlərin önündə getmiş, onları uzun-uzadı həyat yoluna hazırlayanlardan fərqləndiyindən onu tanıyanlar hörmətlə «salam, Hacı» deyərək əl uzadırlar. Adam lap məəttəl qalır. Tofiqin qələminin izi Naxçıvandan tutmuş, Qazaxıstana, Uzaq Sibirə, Bakıya, Həcc ziyarətinə, Belorusiya, Ukrayna torpağına qədər uzanır. Kimlərdən yazmayıb bu qələm sahibi! Tarixçi, coğrafiyaçı, kimyaçı, təbiətşünas, iqtisadçı, hüquqşünas, hakim, dilçi, ədəbiyyat vurğunu, mühafizəçi, etnoqraf, diyarşünas, əsgər, müəllim, dənizçi, həkim... Şübhələnlərə ən azı üç kitabı vərəqləməyi məsləhət görərdim: «Qədim təhsil ocağı», «Alimlər dünyanın çırağı...», «Sədərək şairləri». Adını çəkdiyim kitablardan Hacı Tofiqin böyük müşahidə qabiliyyətinə heyran qalırsan, qürurlanırsan.

Mən gəlmişəm hüzuruna baş əyim,
Gözlərimin ağ-qarası, Sədərək!
Doğma yurdum, sənə vurur ürəyim,
Varlığımın Bəzz qalası, Sədərək!

- deyən şair ana Vətənə, el-obaya vurğunluğunu oxucuya çatdırmaqdan sevinir. Ağsaqqallıq dünyasına şax addımlarla gedən Hacı Tofiq qürurla qeyd edir ki, «starteji-coğrafi mövqedə yerləşən Sədərəyin» suyundan, havasından, bar-bəhərindən bəhrələnlər arasında «Azərbaycan tarixinin qurucularından... A.A.Bakıxanov»,

türk səyyahı Övliya Çələbi, Fransız səyyahı Jan Şarden, Rus diplomatı A.Qribayedov kimi məşhurlar olmuşlar.

Əgər təkcə «Qədim təhsil ocağı» kitabının mündəricatındakı başlıqlara nəzər salsaq, əminliklə deyə bilərik ki, Tofiq müəllimin rəssamlıq duyumuna çoxları həsəd aparar. Kitabdakı arxiv materialını, müşahidə qabiliyyətini yalnız dini doğruluğa malik adam bacarar, hövsələsi çatar. Haqqında danışacağı şəxsin əksi, qabiliyyəti elə ilk başlıqdan bəlli olur: «müəllimlər müəllimi, bacarıqlı təşkilatçı, xeyrixah müəllim, fənninin bilicisi, intellektual müəllim, hamıya atalıq edən müəllim, biliklə təcrübə vəhdət olanda, şagirdlərin sevimlisi, səmimi dost..».

«Alimlər dünyanın çırağı və axirətin nurudurlar» kitabını oxuyan adam Hacı Tofiqin öz ənənəsinə sadıq qalaraq nə qədər qədim faktlar aşkar etdiyinin şahidi olur, bədii təsvir dairəsinin canlılığına inanır.

Sevgilisinə xitabən yazdığı şerdən bir misrasını, müəllifin icazəsi ilə, doğma Vətənə həsr etdiyi kimi qəbul edərdim Hacı Tofiqin:

Mən səni sevmədim itirmək üçün,

Mən səni sevmişəm bu dünyam üçün...

Axır ki, bir-birimizi tapırıq, Tofiq Hacı, uğur və sağlamlıq bizdən yan keçməsin, inşallah.

Keçmiş tələbə dostun Mükafat Əliyəv
“Azad Azərbaycan” qəzeti, 8 yanvar, 2008.

MÜNDƏRİCAT

ÖN SÖZ ƏVƏZİ

Mükafat Əliyev yaradıcılığına “ötəri baxış” (<i>Hacı Tofiq Seyidzadə</i>).....	3
Talehimizin tarixi (<i>Təranə Vahid</i>).....	7

HEKAYƏLƏR

Bir çantanın iziylə.....	11
Qara geyimli qadın.....	25

ŞEİRLƏR

Bulud, hey!.....	52
Güc alır.....	53
Gözlərə alqış!.....	54
Kişi sözü.....	55
Aman, tanrım!.....	56
Uca dağlar aşmışam.....	57
Baharda.....	58
O nədir?.....	59
...Dinə, öyünə.....	60
Kədərin.....	61
Sanmadı.....	62
Varmı?.....	63
Vəsiyyət.....	64
Arzuma çatdım.....	65
Olarmış.....	66
Çatmasın.....	67
Günəş də, ay da.....	68
Düşür kəmərdən.....	69
Başlardın.....	70
Sanarsa.....	71
Rübailər.....	72
Özün bilərsən.....	74
Aşiq Ələsgərin ruhu.....	75
Haçandı.....	77

Ay başın batsın!	79
Ёлка – одиночка	80
Yaşamışam	81
Qayıt geriyyə!	82
Nifrət, nifrət!	83
Narahatam.....	84
Ah çəkə-çəkə	85
Çağırıldı	86
Azərbaycanım mənim.....	88
Qurtarıb sözü	89
Payını götür!	90
Dərdinə	92
Qışa bax, qışa!	93
Dəlisov “yurd” sözü.....	94
Tutar yalanı doğru	95
...Sonu çatıbdı	96
Sözün düzü	97
Qalar dağlarda.....	99
Qoşayam	100
Qaldı	101
Giley-güzar	102
Paydan küsməyin.....	103
...Nə qədər!	104

MƏKTUBLAR

Уважаемый Мукафат Сурхай оглы!.....	106
Hər kəs Hacı ola bilməz.....	109

*Kitab “Mütərcim” Nəşriyyat-Poliqrafiya Mərkəzində yığılmış,
səhifələnmiş və çap olunmuşdur.*

Dizayner: ***Mətanət Qaraxanlı***

Korrektor: ***Sabirə İsrəfilova***

Operator: ***Gövhər Allazova***

Çapa imzalanıb: 05.05.2012.
Format: 60x84 1/16. Qarnitur: Times.
Həcmi: 7,25 ç.v. Tiraj: 100. Sifariş № 54.
Qiyməti müqavilə ilə.

**TƏRCÜMƏ
VƏ NƏŞRİYYAT-POLİQRAFİYA
MƏRKƏZİ**

**Az 1014, Bakı, Rəsul Rza küç., 125
596 21 44; 497 06 25; (055) 715 63 99
e-mail: mutarjim@mail.ru**

